MARCI TULLII CICERONIS EPISTOLARUM Libri IV.

Cum postremis *H. Stephani* & *D. Lambini* editionibus diligenter collati & quàm accuratissimè emendati:

A

JOANNE STURMIO.

in puerilem educationem confecti.

Huic Editioni accesserunt Græca Latinis expressa.

LONDINI.

Excudebat *Ioannes Macock*, pro Societate Stationariorum, *Anno Dom.* 1658.

Praeter litteras nihil minor
praestat pauca a vitiis discernere
quam multa cum vitio devorare
non nunquam tutum tutum emoderatum saevum
rerum casum attinet. Ut moleste castigant
amat ~~victoriam~~ victoriam curam
ante

Lenitor ex introito quicquid patiamur
ferendum est

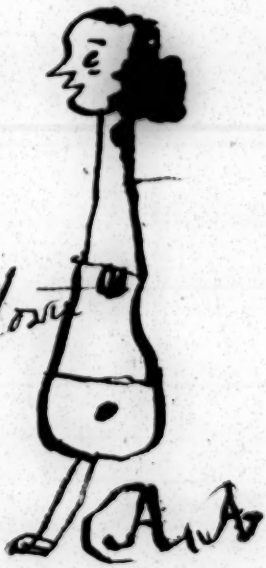

John Rodo
dux parpufillorum

IOANNES STURMIUS.

IACOBO STURMIO Fratri S.

AUdiviſti ſæpe (ut memini) ex me, Jacobe frater!) ſtudiorum noſtrorum finem, rerum cognitionem, & orationis elegantiam eſſe debere. Rerum etiam doctrinam, ſine ſapientia religionis, minimùm prodeſſe; & diſcendi rationem abſque optimorum ſcriptorum aſſidua lectione atq; artificioſa imitatione non comparari talem, qualem deſideramus. Itaque ſæpenumero dixi (ſi meminiſti) ad religionem pueres excitandos eſſe, & proponendum illis in ſcholis Ciceronem: quorum alterè mentem, alter linguam optimè poſſit informare. [illegible] habenda ratio eſt, in educatione linguæ, non ſolùm æ[illegible] ſed etiam virium & ingeniorum. Ab Epiſtolis principiùm rectè ſumi poteſt, ſi delegantur quæ argumento faciles ſunt, & ſunt rerum non ignotarum, atque hujuſmodi verborum, quæ in noſtra manſerunt conſuetudine. Hanc rationem ego in hiſce quatuor libris conficiendis ſecutus ſum: neque artificioſiſſimè, neque ſapientiſſimè ſcriptas Epiſtolas delegi, ſed quæ à pueris intelligi poſſent, & haberent noſtræ conſuetudinis verba, & ſermonis quotidiani ſententias, earúmque formas, nobis quidem non uſitatas, ſed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Hæc ego ad te mitto; quò videas me in eadem adhuc eſſe ſententia, in qua fui olim. Amabò te optatiſſime frater, perge porrò in hoc literarium curriculo progredi. Audio nihil de ſtudiis tuis; ubſum procul: metuo valdè, cùm cogito poſſe fieri, ut non meis optatis, & patris expectationi ſatisfacias. Expecto literas tuas, ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te poſſimus deinceps ſperare. Vale.

Argentinæ, tertio Calendas Februarii.

M. T. CICERO

Terentiæ *ſalutem plurimam dicit.*

Fam. lib. 14. *Epiſt.* 22.

SI vales, bene eſt; ego valeo. Nos quotidie tabellarios veſtros expectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores, quid nobis faciendum ſit, faciemúſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale Calend. Septembr.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 21.

SI vales, bene eſt; ego valeo. Da operam ut convaleſcas; quod opus erit, ut res tempúſque poſtulat, provideas atq; adminiſtres, & ad me de omnibus rebus quàm ſæpiſſime literas mittas. Vale.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. *Epiſt.* 8.

SI vales, bene eſt; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentiſſimé. Nam mihi & ſcriptum & nunciatum eſt, te in febrim ſubitò incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti de Cæſaris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſt hac, ſi quid opus erit, ſi quid accederit novi, facies ut ſciam. Cura ut valeas. Vale. Datum 4. Non. Jan.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 4. *Epiſt.* 14.

SI vales, bene eſt; valeo. Nos neque de Cæſaris adventu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certum habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. Tertio Idus Sextiles.

M. T. C.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib.14.Epist.24.

SI vales, bene est; valeo. Redditæ mihi jam tandem sunt à Cæsare literæ satis liberales, & ipse opinione celeriùs venturus esse dicitur. Cui utrùm obviàm procedam, an hîc eum expectem, constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Idus Sext.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam. lib. 14. Epist.17.

SI quid haberem quod ad te scriberem, facerem id, & pluribus verbis, & sæpius. Nunc quæ sunt negotia vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam lib.14. Epist.16.

SI vales, bene est; valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviàm Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale 12. Calend. Quintiles. July: incip: march 20

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam lib.14. Epist.10.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ: de qua nihil est quòd ad te plura scribam; tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quod me propriùs vultis accedere, video ità esse faciendum; etiam antè fecissem; sed me multa impedierunt, quæ nè nunc quidem expeditæ sunt. Sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib.14.Epist.12.

QUod nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo nè id consilii ceperimus, quod non facilè explicare possumus. Quare quantum potes, adjuva. Quid autem possis mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum: Et non video quid prodesse possis, si veneris. Vale.

Datum pridie Nonas Novemb. Brunduſii.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib.14.Epiſt.12.

SI vales, bene eſt, valeo. Tullia noſtra venit ad me pridie Idus Junii, cujus ſummâ virtute & ſingulari humanitate, graviore etiam ſum dolore affectus, noſtrâ factum eſſe negligentiâ, ut longè alia in fortuna eſſet, atque ejus pietas ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cneum Saluſtium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. 17.Calend.Quint. 15 July.

M.T.C. Tyroni S.P.D. Fam.lib.16.Epiſt.2.

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur. Qu. autem pater, & filius Buthroti ſoliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: mirabamur nihil à te literarum; iis enim ventis iſtinc navigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. Cura igitur te, & confirma, & cùm commodè & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantiſſimos tuî veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus expectatúſque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tyro noſter. Vale. 15. Cal. Novemb Corcyræ. 18 Oct.

M.T.C. Tironi S.P.D. Fam. 16.4.

NOn queo ad te, nec lubet ſcribere quo animo ſum affectus; tantùm ſcribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, ſi te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyſiam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia 120. Leucade aut teipſum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me ſcis diligi. Nonis Novemb. Alyziæ.

Cicero filius Tyroni S.P.D. Fam.lib.16.Epiſt.25.

ETſi juſtâ & idoneâ uſus es excuſatione intermiſſionis literarum tuarum, tamen id nè ſæpius facias rogo. Nam etſi de Repub. rumoribus & nuntiis certior fio, & de ſua in me voluntate ſemper ad me perſcribit pater: tamen de quavis minima re ſcripta à te ad me Epiſtola ſemper fuit gratiſſima. Quare cùm inprimis tuas deſiderem literas, noli committere,

ut

ut excuſatione potiùs expleas officium ſcribendi, quàm aſſiduitate literarum. Vale.

M.T.C. Serv. Sulpicio S.P.D. Fam. lib. 13. 25.

HAgeſaretus Lariſſæus, magnis meis beneficiis ornatus in conſulatu meo, memor, & gratus fuit, méque poſtea diligentiſſimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hoſpitem & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & virum bonum, & principem civitatis ſuæ, & tuâ neceſſitudine digniſſimum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

M.T.C. Trebatio S.P.D. Fam. 7. 18

EPiſtolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio conſcidi innocentem: nihil enim habebat, quod non velim concione rectè legi poſſet. Sed & Aruntius ità te mandâſſe aïebat, & tu adſcripſeras. Verum illum eſto: nihil te ad me poſtea ſcripſiſſe demiror, præſertim tam novis rebus. Vale.

M.T.C. Q. Val. Q. fil. S.D. Fam. 13. *Epiſt.* 6.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, eſt mihi à P. Cuſpio commendatus: cujus cauſâ quantopere cuperem, deberémque, profectò ex me facilè cognoviſti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quàm maximas, quamprimum, quâm ſæpiſſime, gratias agat. Vale.

M.T.C. S.P.D. C. Memmio. Fam. lib. 13. *Epiſt* 3.

AUlum Fuſium unum ex meis intimis, obſervantiſſimum, ſtudioſiſſimumque noſtrî, eruditum hominem, & ſummâ humanitate, túaque amicitiâ digniſſimum, velim ità tractes, ut mihi coram recepiſti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratiſſimum. Ipſum præterea ſummo officio, & ſummâ obſervantiâ tibi in perpetuum devinxeris, Vale.

M.T. C.S.P.D. Cornificio. Fam. lib. 12. *Epiſt.* 27.

SExtus Aufidius, & obſervantiâ, quâ me colit, accedit ad proximos; & ſplendore, equiti Romano nemini cedit Eſt autem ità temperatis moderatiſque moribus, ut ſumma ſeveritas ſumma cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ità commendo, ut majore ſtudio

magíſve ex animo commendare non poſſum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuiſſe. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Cicero Baſilio S.P.D.Fam.6.15.

TIbi gratulor, mihi gaudeo; te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quídque iſtìc agatur, certior fieri volo.

D. Brutus Imp.M.T.C.S.P.D.Fam.11.4.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: ſed profectò eſt ità, ut mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad Tranſalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus ſatisfacere, firmóſque eos ad tuendas noſtras res efficere; quod mihi videor conſecutus: nam & liberalitatem noſtram, & animum ſunt experti. Cum omnium bellicoſiſſimis bellum geſſi: multa caſtella cepi, multa vaſtavi. Non ſine cauſa ad Senatum literas miſi. Adjuva nos tuâ ſententiâ, quòd cùm facies, ex magna parte communi commodo inſervieris. Vale.

M.T.C.Serv.Sulpicio S.P.D. Fam.13.21.

ASclapone Patrenſi medico utor valdè familiariter, ejuſque tum conſuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam ſum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipſâ ſcientiâ, tum etiam fidelitate, benevolentiáque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat diligenter me ſcripſiſſe de ſe, meámque commendationem uſui magno ſibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M.T.C.Appio.S.P.D. Fam.10.29.

DE meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam, credo te cognoſcere ex literis tuorum: quibus me cumulatiſſimè ſatisfeciſſe certò ſcio; nec iis concedo, quanquam ſunt ſingulari in te benevolentiâ, ut te ſalvum malint, quàm ego. Illi mihi neceſſe eſt concedant, ut tibi plus quàm ipſi, hoc tempore prodeſſe poſſim: quòd quidem nec deſtiti facere, nec deſiſtam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci ſalutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque ſis, méque

tibi

tibi nullâ re defuturum esse confidas. Prid. Non. Quintiles. Vale.

M.T.C.Mario S.P.D.Fam.7.4.

AD viii. Calend. Julias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potiùs in Pomianum statim cogito; sed faciam te ante certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hic sumus. Vides enim quanto pòst unà futuri sumus. Quare si quid constitutum cum podagra habes, fac in aliam diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo expecta.

Cicero Planc.Imp.Gons desp.S.P.D.Fam.10.14:

O Gratam famam biduo ante victoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis! atque etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis; Sperabámque etiam Lepidum temporibus admonitum tibi & Reipublicæ satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut nequa scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & rempublicam divino beneficio afficeris, & ipse æternam gloriam consequêre. Tertio idus Maii. Vale.

M.*Cic.Papirio Pato* S P.D.*Fam.9.20.*

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed cùm certum sciam, faciam te paulò antè certiorem. Etsi Marcus Ceparius, cùm mihi in sylva gallinaria obviàm venisset quæsissémque quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares; tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

M Cicero S.D.Cn.Plancio.Fam.4.15.

ACcepi perbreves tuas literas, quibus id quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes

miserias,

miſerias non intellexi; quàm me amares, facile perſpexi: ſed hoc ſciebant: illud ſi ſcîſſem, ad id meas literas accommodâſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi quæ exiſtimavi ſcribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi; nè quo periculo te proprio exiſtimares eſſe in magno omnes, ſed tamen in communi ſumus. Quare non debes aut propriam fortunam, aut præcipuam poſtulare, aut communem recuſare. Quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus. Quod de te ſperare, de me præſtare poſſum. Vale.

Cicero Dolabellæ S.D Fam.9.12.

GRatulor Baiis noſtris, ſiquidem, ut ſcribis, ſalubres repentè factæ ſunt: niſi fortè te amant, & tibi aſſentantur: & tam diu dum tu ades, ſunt oblitæ ſuî. Quod quidem ſi ità eſt, minimè miror cœlum etiam & terras vim ſuam, ſi tibi ità conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum; quod non putâram. Itaque eam tibi miſi; quam velim ſic legas, ut cauſam tenuem & inopem, nec ſcriptione magnoperè dignam: ſed ego hoſpiti veteri & amico munuſculum mittere volui levidenſe, craſſo filo; cujuſmodi ipſius eſſe ſolent munera. Tu velim animo ſapienti fortíque ſis, ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

M.T.C. Imp.M.Cælio Ædilii Curuli S.P.D.Fam.2.14.

MArco Fabio, viro optimo & homine doctiſſimo familiariſſimè utor: mirificèque eum diligo, cùm propter ſummum ejus ingenium, ſummámque doctrinam, tum propter ſingularem modeſtiam: ejus negotium ſic velim ſuſcipias, ut ſi eſſet res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occidat oportet, qui veſtrâ operâ uti velit, ſed in hoc homine nullam accipio accuſationem. Omnia relinques, ſi me amabis, cúm tuâ operâ Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & deſidero: imprimíſque quid agas ſcire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferrebatur. Vale.

Cicer. Trebatio S.P.D.Fam.7.22.

ILluſeras herì inter ſcyphos, quòd dixeram controverſiam eſſe, poſſétne hæres, quod furtum antea factum eſſet, rectè furti agere. Itaque etſi domum bene potus, ſeróque redieram; tamen id caput, ubi hæc controverſia eſt, notavi, & deſcriptum tibi miſi, ut ſcires id, quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sext. Ælium, M. Manlium, M. Brutum ſenſiſſe. Ego tamen Scævolæ & Teſtæ aſſentior. Vale.

M.T.C.D. Brut.Imper.S.P.D.Fam.11.15.

ETſi mihi tuæ Literæ jucundiſſimæ ſunt; tamen jucundius fuit, quòd in ſumma occupatione tua Planco collegæ mandâſti, ut te mihi per literas excuſaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentiâ. Conjunctio tua cum collega, concordiáque veſtra, quod literis communibus declarata eſt, S. P. Q. R. Res gratiſſima accidit. Quod ſupereſt, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, ſed tecum ipſe certa. Plura ſcribere non debeo, præſertim ad te, quo magiſtro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

M.Cicero T..Furſano Prætori S.D.Fam.6.9.

CUm A. Cæcinna tanta mihi familiaritas conſuetudò ue ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimum uſi ſumus; & hunc à puero, quòd & ſpem mihi magnam afferebat ſummæ probitatis, ſummæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctiſſimè, non ſolùm officiis amicitiæ, ſed etiam ſtudiis communibus, ſic ſemper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet, me plura ſcribere. Quàm mihi neceſſe ſit ejus ſalutem & fortunas, quibuſcunque rèbus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt, ut cùm cognôrim, pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de Reipublicæ calamitatibus ſentires, nihil à te petam, niſi ut ad eam voluntatem, quam tuâ ſponte erga Cæcinnam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hôc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C.

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20.

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinuessanum diversoriolum contempsisti: quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Id est, omnia de omnibus. Sic igitur facies, méque amabis, & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere faciliùs possum, quam provocare. Quòd si, ut es, cessabis, lacessam; nè tua inertia etiam ignaviam afferat. Plura otiosus. Hæc, cùm essem in senatu, exoravi. Vale.

M. T. C. Cornificio S. P. D. Fam. 12. 21.

CAius Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causâ legatus est in Africam, legatione liberâ: eum velim rebus omnibus adjuves, operámque des, ut quàm commodissimè sua negotia conficiat. Imprimísque quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo. Idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæteríque rebus omnibus ejus dignitati, reíque (si me amas) consules. Id erit mihi gratissimum. Dà operam ut valeas.

M. T. C. C. Cassio. S. P. D. Fam. 12. 9.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in scribendo facit: &, verè ut dicam, non satis occurrit quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine autore. Nos, confectum bellum cùm putaremus, repentè à Lepido tuo in summan solicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi maximam Reipublicæ spem in te & in tuis copiis esse. Firmos omnia exercitus habemus: sed tamen ut omnia (ut spero) prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reipublicæ; nam nullam non libet dicere: sed quæcunque est, ea despondetur anno consulatûs tui. Vale.

M. T. C.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. 13. 30.

LUcius Manlius eſt Suſis : is fuit Cantinenſis : ſed eſt unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurióque Neapoli. Erat enim adſcriptus in id municipium, ante civitatem ſociis & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus eſt : nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controverſiam eum habiturum : & eſt hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia ſua, & hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo imprimíſque ipſum virum optimum, mihíque familiariſſimum, iis ſtudiis literarum doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, ſive non venerit in Siciliam, in meis intimis maximéque neceſſaris ſcias eſſe : itáque tractes, ut intelligat meam commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe. Vale.

Tul. & Cic. P. & Q. Tyroni humaniſſ. & opt. S. P. D. Fam. 16. 5.

VIde quanto in te ſit ſuavitas : Duas horas Thyrei fuimus : Xenomenes hoſpes tam te diligit, quam ſi vixerit tecum. Is omnia pollicitus eſt, quæ tibi eſſent opus : facturum puto. Mihi placebat, ſi firmior eſſes, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lyſoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere; quem, cùm meliuſculè tibi eſſet, ad me mitteres : ſed cogitavi, literas Marionem afferre poſſe, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, ſi me diligis, ut quotidie ſit Acaſtus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare poſſis, qui ad me libenter perferant. Equidem Parpas eundem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tuî diligenter curandi in Curio habeo : nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtrî amantius : ei te totum trade : malo te paulò pòſt valentem, quàm ſtatim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, niſi ut tu valeas; cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiſcens, ſeptimo Idus Novemb.

M. C. Pater & fil. Q. Pat. & fil. Tyroni S. P. 16. Epiſt. 7.

TErtiam ad te hanc epiſtolam ſcripſi eâdem die, magis inſtituî mei tenendi cauſâ, quia nactus eram cui darem, quàm

quàm quòd haberem quid scriberem. Igitur illa : quantum me deligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tyro : quando non contigit ut simul navigares, nihil est quòd festines. Nec quicquam cures nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. Septimi. Idus Novemb. Actio vesperi.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 12.

Ego verò cupio te ad me venire; sed viam timeo : gravissimè ægrotâsti; inediâ, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Iam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum veneris, accedem continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad tertium Calend. esse voso. Ibi te ut firmum offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, sive nostræ, tuî desiderio oblanguerunt : hâc tamen epistolâ, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompeius erat apud me, cùm hæc scribebam : hilarè & libenter ei cupienti audire nostra, dixi fine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para ut operas reddas; nostra ad diem dictum sient; docui enim te, fides ἐτυμον Proprietatem quod haberet. Fac planè ut valeas; nos adsumus. Vale. xiv. Calend. Januarij.

M. T. C. Curioni S. P. D. Fam. 1. 4.

Epistolarum genera multa esse non ignoras : sed unum illud certissimum, ejus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid essent, quod eos scire, aut nostrâ, aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectò non expectas : domesticarum enim rerum tuarum habes & scriptores, & nuntios : in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant, unum familiare & jocosum; alterum, severum & grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocérne tecum per literas? Civem me herculè non

puto

puto eſſe, qui temporibus his ridere poſſit. An gravius aliquid ſcribam? quid eſt, quod poſſit graviter à Cicerone ſcribi ad Curionem, niſi de Republica? Atque in hoc genere hæc mea cauſa eſt, ut neque ea quæ nunc ſentio, velim ſcribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt, utar eâ clauſulâ, quâ ſoleo, téque ad ſtudium ſummæ laudis cohortabor. Eſt enim tibi gravis adverſaria conſtituta & parata, incredibilis quædam exſpectatio: quam tu unâ re facillimè vinces, ſi hoc ſtatueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis eſſe elaborandum. In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tuâ ſponte ſatis incitatum eſſe confiderem: & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tui cauſâ, ſed teſtificandi amoris mei. Vale.

M. T. C. Kruto S. P. D. Fam. 13. 14.

LUcio Titio Strabone, equite Romano imprimis honeſto & ornato, familiariſſimè utor: omnia mihi cum eo intercedent jura ſummæ neceſſitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit rejecta in Galliam eſt. Peto à te hoc diligentiùs quàm ſi mea res eſſet (quo eſt honeſtius, de amicorum pecunia laborare, quàm de ſua) ut negotium conficiendum cures, ipſe ſuſcipias, tranſigas: operámque des, quod tibi æquum & rectum videbitur, ut quàm commodiſſimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei cauſâ miſſus eſt, negotium conficiat, ad nummóſque perveniat. Id mihi gratiſſimum erit, & tu ipſe L. Titium cognoſces amicitiâ tuâ digniſſimum. Quod ut tibi curæ ſit, ut omnia ſolent eſſe quæ me velle ſcis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. S. D. T. Fabio. Fam. 5. 18.

ETſi egomet qui te conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum, propterea quòd nullam rem graviùs jamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor ſolùm, ſed etiam pro amore noſtro rogo atque oro, te colligas, virúmque præbeas; & quâ conditione omnes homines, & quibus temporibus nati ſumus, cogites. Plus tibi virtus

tus tua dedit, quàm fortuna abſtulit : propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi; amiſiſti, quod plurimi homines nobiliſſimi. Et denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur eſſe, qui quàm leviſſimâ pœnâ ab hac Republica diſceſſerit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæteróſque neceſſitudine & benevolentiâ tecum conjunctiſſimos; quíque magnam facultatem ſis habiturus, nobiſcum, & cum omnibus tuis vivendi; & cùm unum ſit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod unâ ſententiâ, eâque dubiâ, potentiæ alicujus condonatum exiſtimetur : omnibus his de cauſis debes iſtam moleſtiam quàm leviſſimè ferre. Meus animus erit in te, liberóſque tuos ſemper, quem eſſe vis, & qui eſſe debet. Vale.

M. T. C. Trebiano S. D. S. Fam. lib. 6. Epiſt. 11.

DOlabellam antea tantummodo diligebam : obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus eſſe : & ~~nihil~~ mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc tantò ſum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, hoc tempore in ſalute tua cumulatiſſimè mihi ſatisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ità vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum omnino non deſidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum eſt, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit; eſt tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi, quid amiſeris, obliviſci; quid recuperâris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiſcum : plus acquiſiviſti dignitatis, quàm amiſiſti rei familiaris, quæ ipſa tum eſſet jucundior, ſi ulla res eſſet publice. Veſtorius noſter familiaris ad me ſcripſit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valdè grata eſt : eáque te uti facilè patior, cùm apud alios, tum meherele apud Syronem noſtrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentiſſimo cuique maximè probata eſſe volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7. Epiſt. 14.

CHryſippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei; ſalutem enim mihi tuis verbis

verbis nuntiavit. Valde jam lautus es, qui gravere literas ad me dare, homini præſertim propè domeſtico. Quód ſi ſcribere oblitus es, minùs multi jam, te advocato, cauſâ cadent. Sin noſtrî oblitus es, dabo operam, ut iſtuc veniam, antequam planè ex animo tuo effluam. Sin æſtivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut feciſti de Brittannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryſippo, te eſſe Cæſari familiarem: ſed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm ſæpiſſimè cognoſcere: quòd certè ità fieret, ſi tu maluiſſes benevolentiæ quàm litium jura perdiſcere. Sed hæc jocati ſumus, & tuo more, & nonnihil etiam noſtro. Te valdè amamus, nóſque à te amari tum oramus, tum etiam confidimus. Vale.

M.T.C. Caſſio S.P.D. Fam. lib. 12. Epiſt. 8.

SCelus affinis tui Lepidi, ſummámque levitatem & inconſtantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò ſcio, cognoſcere te arbitror. Itaque nos confecto bello, ut abitrabamur, renovatum bellum gerimus: ſpèmque in D. Bruto & Planco habemus: ſi verum quæris, in te, & in meo Bruto, non ſolùm ad præſens perfugium, ſi (quod nolim) adverſi quid accideri, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dolabella audiebamus quæ vellemus: ſed certos autores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præſenti judicio, & reliqui temporis expectatione ſcito eſſe. Hoc tibi propoſito, fac, ut ad ſumma contendas. Nihil eſt tantum, quod nè populus Romanus à te perfici atque obtineri poſſe judicet. Vale.

M.T.C. Lepido S.P.D.Fam.10.27.

QUòd mihi, pro mea summa erga te benevolentia, magnæ curæ est, ut quàm amplissima dignitate sis, molestè tuli te Senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor. Pacem eam si à servitute sejungis, consules Reipublicæ, & dignitate tuæ, sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatûs restitutura est, hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientiùs, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque Senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu, pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis. Vale.

M.Cicero Cn.Planc. Imp.Cons.design.S.D.Fam.10.2.

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum; nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de Republica dicere, ubi me & meliùs & prius audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis; nec in publicis quidem, si quid erit in quo me interesse necesse sit, unquam deero, nè cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In his autem rebus quæ nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut me rationem habere velis & salutis & dignitatis meæ. Vale.

M.T.C.

M.T.C. Papirio Peto S.D. Fam. 9. 19.

TAmen à malitia non diſcedis: tenuiculo apparatu ſignificas Balbum fuiſſe contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam ſint continentes, multò magis conſulares eſſe oportere. Neſcis me ab illo omnia expiſcatum: rectò enim à porta domum meam veniſſe: neque hoc admiror, quòd non ad tuam potiùs: ſed illud, quòd nec ad ſuam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noſter Petus? At ille adjurans, nunquam libentiùs. Hoc ſi aſſecutus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: ſin autem obſonio, peto à te, nè pluris eſſe Balbos, quàm diſertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed ſi me expedivero ut in iſta loca venire poſſim, non committam in te ſerò à me certio.e n factum putes. Vale.

C. Trebonius M.T.C.S.P.D. Fam. lib. 12. 16.

SI vales, bene eſt. Athenis veni ad 11. Calend. Junii; atque ibi, quòd maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis ſtudiis, ſummáque modeſtiæ famâ. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, ſcire potes, etiam me tacente. Non enim neſcis, quanti te faciam, & quàm, pro noſtro veterrimo veriſſimóque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adoleſcente tuo, atque adeò noſtro (nihil enim mihi à te poteſt eſſe ſejunctum) amabilius omnibus iis, qui Athenis ſunt, eſt; aut ſtudioſius earum artium quas tu maximè amas, hoc eſt, optimarum. Itaque tibi, quòd verè facere poſſum, libenter quoque gratulor, nec minùs eriam nobis, quòd eum, quem neceſſe erat dili-

gere, qualiſcunque eſſet, talem habemus, ut libenter quòque diligamus. Qui cùm mihi in ſermone injeciſſet, ſi vellem Aſiam viſere; non modò invitatus, ſed etiam rogatus eſt à me, ut potiſſimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præſtituros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo ſit, nè putes in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingreſſum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò indies longiùs diſcendo, exercendóque ſe procedat. Vos quid ageretis in Republica, cùm has Literas dabam, non ſciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa ut aliquando otioſâ libertate fruamur: quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnavi tibi munuſculum ex inſtituto meo: & dictum, cum magno noſtro honore à te dictum concluſi, & tibi infrà ſubſcripſi. In quibus verſiculis, ſi tibi quibuſdam verbis εὐδυῤῥημοτέροις [Id eſt, *in loquendo liberior.*] videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam libentiùs invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ, quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines, & cives. Deinde, quî magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? etiamſi odio pari fuerit in eos, quos læſit; tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meóſque tibi commendatos habe. vii. Calend. Jun. Athenis.

Cicero Curio S.P.D. Fam. lib. 7. Epiſt. 31.

FAcilè perſpexi ex tuis literis (quod ſemper ſtudui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus eſſet. Quod quando uterque noſtrûm conſecutus eſt, reliquum eſt, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas, facilè patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multùm opus fuiſſe, propter res tuas ità contractas, ut, quemadmodum ſcribis, nec caput nec pedes; equidem vellem utì pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruiſſe jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noſter ſuo jure poſſit dicere, niſi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam, Ergò is tibi, nos ei ſuccedimus. Veni igitur quæſo, nè tantum ſemen urbanitatis unà cum Republica intereat. *Vale.*

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epiſt. 32.

IN Alefina civitate tam lautâ quam nobili, conjunctiſſimos habeo & hoſpitio & familiarite M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: ſed vereor, nè, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quàdam commendationes meas: quanquam à te quidem cumulatè ſatisfit & mihi; & meis omnibus. Sed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maximè eſſe conjunctos vetuſtate: officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidéſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſimè gratum. Vale.

M.T.C. Acilio Proc.S.P.D.Fam.lib.13.Epiſt.23.

C. N. Otacilio Naſone utor familiariſſimè: ità prorſus, ut illius ordinis nullo familiariùs: nam & humanitate ejus, & probitate, in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo ſic utor, ut ſcripſi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Demonſtratus; quos tibi, negotiáque omnia Naſonis non ſecùs commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam lib.14.Epiſt.24.

A Vitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone Lyſonis filio Lilybætano, valdéque ab eo obſervor, cognovíque dignum & patre & avo: eſt enim nobiliſſima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem domúmque ejus; magnóque opere abs te peto, cures ut is intelligat meam commendationem maximo ſibi apud te & adjumento & ornamento fuiſſe. Vale.

M.T.C.Arilio Proc.S.P.D.Fam.lib.13.Epiſt.35.

C Ajus Avianus Philoxenus, antiquus eſt hoſpes meus, & præter hoſpitium, valdè etiam familiaris; quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit. Nomen autem Aviani conſecutus eſt, quòd homine nullo plús eſt uſus, quàm Flacco Aviano, meo (quemadmodum te ſcire arbitror) familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem eſſe

eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeáſque in numero tuorum: perficiáſque ut intelligat has literas meas magno ſibi uſui fuiſſe. Erit id mihi majorem in modum gratum. *Vale.*

Cicero Planco Imp. Conſ. deſ. S.P.D. Fam. lib. 10. Epiſt. 13. æ.

UT primùm poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermiſi in te ornando, quod poſitum eſſet aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipſo ſenatuſconſulto poteris cognoſcere: ità enim eſt perſcriptum, ut à me de ſcripto dicta ſententia eſt; quam ſenatus frequens ſecutus eſt ſummo ſtudio, magnóque conſenſu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi miſiſti, perſpexeram te magìs judicio bonorum, quàm inſignibus gloriæ, delectari; tamen conſiderandum nobis exiſtimavi, etiamſi tu nihil poſtulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes ex.rema cum primis. Qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, ſed Ulyſſem appellavit πτολίπορθον, id eſt, urbium expugnatorem.

M.T.C. C. Caſſio S.P.D. Fam. lib. 12. Epiſt. 6.

QUi ſtatus rerum fuerit tum, cùm has literas dedi ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono & optima de Republica ſentiente: Nam quid dicam cupidiſſimo tuî, qui, domo & fortunis relictis, ad te potiſſimùm profectus ſit? Itaque eum tibi nè commendo quidem; adventus ipſius ad te ſatìs eum commendabit. Tu velim ſic exiſtimes, tibíque perſuadeas,

omne perfugium bonorum in te & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, adverſi quid evenerit. Res, cùm hæc ſcribebam, erat in extremum deducta diſcrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam ſuſtinebat: Qui ſi conſervatus erit, vicimus: ſin oppreſſus ibi erit (quod dii omen avertant) omnis omnium curſus eſt ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantúmque apparatum, quanto opus eſt ad univerſam Rempub. recuperandum. Vale.

M.T.C. Cornificio collegæ S. Fam. lib. 12. Epiſt. 17.

GRata mihi vehementer eſt memoria noſtrî tua, quam ſignificâſti literis: quam ut conſerves (non quòd de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ità rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nuntiata ſunt: quæ, quia tibi ſunt propiora quàm nobis, tuâ me cauſa magis movent, quàm meâ. Romæ ſummum otium eſt, ſed ità, ut malis ſalubre aliquod & honeſtum negotium: quod ſpero fore, quia video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quandam & licentiam nactum, ſcribere audaciùs, & cætera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes. Sed proximè ſcripſi de optimo genere dicendi; in quo ſæpe ſuſpicatus ſum te à judicio noſtro, ſic ſcilicet ut doctum hominem à non indocto, paululum diſſidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, ſi minùs gratiæ cauſâ, ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant. Puto enim, etiamſi rem minùs probabis, tamen in iſta ſolitudine, quicquid à me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuam, dignitatémque commendas, facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me cùm amori, quem inter tos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribu-

cre;

ere ; tum de ſummo ingenio, & de optimis tuis ſtudiis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ità judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

M. T. C. Q. Thermo Fam. 13.54.

CUm mihi multa grata ſunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti ; tum imprimis quòd M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberaliſſimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihíque propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, à te pero, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes ; operámque des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea nè fiat. Ego cùm antea ſtudioſè commendabam Marcilium, tum multò nunc ſtudioſiùs, quòd in longa apperitione ſingularem & propè incredebilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiámque cognovi. *Vale.*

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M. T. C. P. Attico S. al Attic. lib. 3. Ep. 7.

EX tuis literis, & ex re ipſâ nos funditus periiſſe video. Te oro, ut, quibus in rebus mei tuî indigebunt, noſtris miſeriis nè deſis. Ego te, ut ſcribis, citò videbo. Plura non ſcribo. Cura ut valeas.

M. T. C. P. Attico S. al Attic. lib 3. Epiſt. 21.

TRiginta dies erant ipſi, cùm has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem erat

erat in animo, jam, ut antea ad te ſcripſi, ire in Epeirum, & ibi omnem caſum potiſſimùm expectare. Te oro, ut, ſi quid erit, quod perſpicias quamcunque in partem, quàm planiſſimè ad me ſcribas, & meo nomine (ut ſcribis) literas, quibus putabis opus eſſe, ut des. Vale. v. Calend. Novemb.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. lib. 3. ex Epiſt. 22.

EGo quòd per Theſſaliam, ſi irem in Epeirum, perdiù nihil eram auditurus, & quòd mei ſtudioſos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cùm illa ſuperiora Theſſalonicæ ſcripſiſſem: indè cùm ad te me convertam, faciam ut ſcias; túque ad me velim omnia quàm diligentiſſimè, cujuſmodi ſunt, ſcribas. Ego jam aut rem, aut nè ſpem quidem expecto. Vale. vi. Cal. Decemb. Dyrrhachii.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 3. 1.

CUm antea maximè noſtrâ intereſſe arbitrabar, te eſſe nobiſcum: tum verò, ut legi rogationem intellexi ad iter quod conſtitui, nil mihi optatius cadere poſſe, quàm ut tu me quamprimum conſequare: ut cùm ex Italia profecti eſſemus, ſive per Epeirum iter eſſet faciendum, tu tuorúmque præſidio utaremur; ſive aliud quid agendum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. Quamobrem te oro, des operam ut me ſtatim conſequare: faciliùs potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 2.

ITineris noſtri cauſa fuit, quòd non habebam locum, ubi pro meo jure diutiùs eſſe poſſem, quàm in fundo

Siccæ

ſcæ præſertim nondum rogatione correctâ ; & ſimul intelligebam, ex eo loco (ſi te haberem) poſſe me Brundiſium referre, ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea ſcripſi, ſi ad nos veneris, conſilium totius rei capienus. Iter eſſe moleſtum ſcio : ſed tota calamitas onnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum, ità ſum animo perculſo & abjecto. Cura valeas. Dat. 6. Idus April. Narycii Locridis.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

UTinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias quòd me vivere coëgiſti : adhuc quidem valdè me pœnitet. Sed te oro ut ad me Vibonem ſtatim venias, quò ego multis de cauſis converti iter meum : ſed eò ſi veneris, de toto itinere & fuga mea conſilium capere potero. Si id non feceris, mirabor. Sed confido te eſſe omnino facturum.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

TErentia tibi & ſæpe, & maximas agit gratias Id eſt mihi gratiſſimum. Ego vivo miſerrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid ſcribam, neſcio. Si enim es Romæ, jam me aſsequi non potes : ſin es in via, cùm eris me aſsecutus, coràm agemus quæ erunt agenda : tantùm te oro, ut, quoniam meipſum ſemper amâſti, eodem amore ſis. Ego enim idem ſum. Inimici mei mea mihi, non meipſum ademerunt. Cura ut valeas, viii. Idus Aprilis Thurrii.

M. T. C. P. Attico. ad At. 3. 6.

NOn fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brunduſii viſurus eſsem, idque ad multa pertinuit ;

tinuit, in eis, ut & in Epeiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur, quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maximè Cyzicum : tibi meos commendo ; me vix, miserèque sustento. Vale. Dat. 14. Cal Naii. Tarenti.

M. T. C. P. Attico S. ad Atticum. lib. 3. Epist. 5.

POst tuum à me discessum litteræ mihi Româ allatæ sunt, ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse : neque enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiscum unà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmâsti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, sistas. Vale.

M. T. C. Attico S. D. ad Atticum. 3. 16.

TOtum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Calend. Sext. datarum, non aliud aliquid. Si spes erit, Epeirum : sin minùs, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuæ quidem literæ, quò sæpius à me leguntur, hôc spem mihi faciunt minorem, quàm cùm lectæ sunt. Tum id quod attulerunt ad spem, infirmant ; ut facilè appareat, te & consolationi servire, & veritati : idque te rogo planè ut ad me, quæ scis, ut erunt ; quæ putabis, ità scribas. Vale. Dat. 12. Cal. Septemb.

M. T. C. T P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 18.

EXpectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confirmâsse,

mâſſe, cauſam noſtram Pompeium certè ſuſcepturum; & ſimulac à Cæſare ei literæ quas exſpectaret, remiſſæ eſſent, autorem etiam daturum, utrum id nihil fuit; an adverſatæ ſunt Cæſaris literæ? An eſt aliquid in ſpe? etiam illud ſcripſeras, eundem ſecundùm comitia dixiſſe. Fac (ſi vides quantis in malis jaceam, & ſi putas eſſe humanitis tuæ) me, fac de tota cauſa noſtra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valdè amat, omnia mittit ſpei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autem literæ ſunt variæ, neque enim me deſperare vis, nec temere ſperare. Fac, obſecro te, ut omnia quæ à te proſpici poſſunt, ſciamus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 11.

ME & tuæ literæ, & quidam boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio veſtrarum literarum, & quòd tibi ità placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant. Si accepero literas quas exſpecto, ſi ſpes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: ſi non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, conſilio, gratiâ adjuva, Conſolari jam deſine; objurgare verò noli. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem deſidero! quem ità affectum meâ ærumnâ eſſe arbitror, ut teipſum conſolari nemo poſſit. Quintum fratrem optimum humaniſſimúmque ſuſtenta. Ad me, obſecro te, ut omnia certa perſcribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 4.

MIſeriæ noſtræ potiùs velim quàm inconſtantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arceſſebamus, ſubitò

subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea, in qua, quod confectum esse audiveramus, erat hujusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. Illò cùm pervenire non liceret, statim iter Brundusium versùs contuli ante diem rogationis, nè & Sicca, apud quem eram, periret; & quòd Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modò recipiemur. Adhuc invitamur benignè: sed, quod superest timemus. Me, mi Pomponi, valdè pœnitet vivere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti; sed hæc corám: fac modo ut venias. Vale.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

ASiam Quinto suavissimo fratri obtigisse audîsti; non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor, quàm ullius nostrúm literæ nuntiârint. Nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες [*Id est, Græcorum studiosi.*] & sumus & habemur, & multorum odia atque inimicitias Reipublicæ causâ suscepimus, παντὸς ἀρετῆς μεμνησθαι, [*Id est, omnimodæ virtutis memor sis.*] curáque & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me velim certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam quid de tuo negotio. Nam ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. *Valdè* aveo scire quid agas. Idibus Mart. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 10.

VOlo ames constantiam meam. Ludos Antii spectare non placet: Est enim πρὸς ὄκνον, [*Id est, sub absurdum.*] cùm velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repentè ἀναφανῆναι, [*Id est, apparere.*] non solùm

ſolùm delicatè, ſed etiam ineptè peregrinantem. Quare uſque ad nonas. Maias te in Formiano expectabo. Nunc fac ut ſciam quo die te viſuri ſimus. Ab Appi foro horâ quartâ, dederam aliam paulò antè à Tribus tabernis. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 12.

NArro tibi; planè relegatus mihi videor, poſteaquam in Formiano ſum. Dies enim nullus erat, Antii cùm eſsem, quo die non meliùs ſcirem Romæ quid ageretur, quàm ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non ſolùm quid Romæ, ſed etiam quid in Republica; neque ſolùm quid fieret, verùm quid futurum eſset, indicabant. Nunc, niſi ſi quid ex prætereunte viatore exceptum eſt, ſcire nihil poſsumus. Quare quanquam jam teipſum expecto, tamen iſti puero, quem ad me ſtatim juſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modò actorum, ſed etiam opinionum tuarum; ac diem quo Româ ſis exiturus, cura ut ſciam. Nos in Formiano eſse volumus uſque ad pridie Nonas Maias: eò ſi ante eam diem non veneris, Romæ te fortaſse videbo: nam Arpinum quid ego te invitem? Hæc igitur. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 13.

QUod ad te ſcripſeram me in Epeiro futurum, poſteaquam extenuari ſpem noſtram & evanescere vidi, mutavi conſilium: nec me Theſsalonicâ commovi, ubi eſse conſtitueram, quoad aliquid ad me eò ſcriberes, quod proximis literis ſcripſeras, fore, uti ſecundùm comitia aliquid de nobis in ſenatu ageretur: id tibi Pompeium dixiſse. Qua de re quoniam comitia habita ſunt, túque nil ad me ſcribis; perinde habebo, ac ſi ſcripſiſses nihil eſse: néque temporis non longinqui

longinqui ſpe ductum eſſe moleſtè feram. Quem autem motum te videre ſcripſeras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis Pl. deſignatis reliqua ſpes eſt: quam ſi expectâro, non erit, quòd putes me cauſæ meæ ac voluntati meorum defuiſſe. Quod me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam graviter feram, debes ignoſcere, cùm ità me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra eſt; atque utinam tam in periculo fuiſſet, cùm ego iis, quibus ſalutem meam chariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis crudeliſſimiſque uſus ſum: qui ut me paulùm inclinari timore viderunt, ſic impulerunt, ut omni ſuo ſcelere & perfideâ abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam eſt Cyzium nobis eundum, quò rariùs ad me literæ perferentur, hoc velim diligentiùs omnia, quæ putâris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miſer, ſi incolumem relinquo, non me totum periiſſe arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 14.

EX tuis literis plenus ſum exſpectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut oſtendat. Comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis ſcribis illi placuiſſe agi de nobis. Si tibi ſtultus eſſe videor qui ſperem, facio tuo juſſu; & ſcio te me iis epiſtolis potiùs, & meas ſpes ſolitum eſſe remorari. Nunc velim mihi planè perſcribas, quid videas. Scio nos noſtris multis peccatis in hanc ærumnam incidiſſe; ea ſiqui caſus ex parte correxerint, minùs moleſtè feremus nos vixiſſe & adhuc vivere. Ego propter vitæ celebritatem, & quo-

quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Theſſalonicâ : ſed jam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipſo loco minimè appoſito ad tolerandum in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut ſcripſeram, non ivi, quòd ſubiti mihi adverſi nuntii venerant, & literæ, quare nihil eſſet neceſſe quàm proximè Italiam eſſe: hinc ſi quid à comitiis audierimus, nos in Aſiam convertemus : neque adhuc ſtabat, quò potiſſimùm : ſed ſcis. Vale. 12. Cal. Sext. Theſſalonicæ.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 4. 12.

VEſtorius noſter me per literas facit certiorem, te Româ ad vii. Idus Maii putare profectum eſſe, tardiùs quàm dixeras, quòd minùs valuiſſes ; ſi jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi libri pateant, non ſecus ac ſi ipſe adeſſes, cùm cæteri, tum Varronis : eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo ; quos, ut ſpero, tibi valdè probabo. Velim, ſi quid fortè novi habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæſare, & ſi quid fortè de comitiis, de Republica (ſoles enim tu hæc feſtinè odorari) conſcribas ad me. Si nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. Nunquam enim mihi epiſtola aut intempeſtiva aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus tuis, totóque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimùm reviſas. Dionyſium jube ſalvere. Cura ut valeas.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 5. 6.

AD vi. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium : ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ ſunt

tertio abs te die. Eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat sanè, quid scriberem. Qui de Republica rumores, scribe quæso: in opidis enim summum video timorem; sed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio: nullas enìm adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt: quarum alteræ edictum Publii Licinii habebam (erant autem Nonis Maiis datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. Quàm vereor, nè quid fuerit σπουδαιότερον [Id est, *magis serium*] in iis quas non accepi, quibus rescribi vis! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest quid scribam, & lucet. Beneventi cogitabam hodie; nostrâ continentiâ & diligentiâ faciemus satís. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias.

M.T.C.T.P. Attico S. *ad Attic.* 5.6.

TArentum veni ad xv. Calend. Junii. Quid Pontinum statueram expectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio consumere; eóque magìs quòd ei gratum esse id videbam, qui etiam à me petierit ut secum, & apud se essem quotidie. Quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica sermones accipiam: instruar enim consiliis idoneis ad hoc nostrum negotiũ. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans, Romænesis, an jam profectus: quoad tamen ignorabo, scribam aliquid potiùs, quàm committam, ut tibi, cum possint reddi à me literæ, non reddantur: nec tamen jam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem: mandavi omnia quidem, quæ tu, ut polliceris, exhauries; narrabo cùm aliquid habebo novi. Illud tamen

non

non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avidè expecto tuas literas, & maximè, ut nôrim tempus profectionis tuæ. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 7. 4.

DIonysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum (quod mihi jam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, nè libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi 4. Idus Decemb. fuimus unà horas duas fortasse; mangâ lætitiâ mihi visus est affici meo adventu; de triumpho hortari, suscipere partes suas, monere, nè antè in senatum accederent, quàm rem confeciſſem, nè dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc judicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De Republica autem ità mecum loquutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè judicâsse; venisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse: & cùm ille ad 8 Idus Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset, ad 7. ad Scipionem ante lucem venisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem, hoc illi τεκμήριον [Id est, *signum indubitatum*] videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat: quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere; sed, ut nunc est, ad 3. Non. Jan. ad urbem cogito.

M.T.C.P.Attico S. ad Attic. 7.6.

PLanè deeſt quod ad te ſcribam: nota omnia tibi ſunt, nec ipſe habeo à te quod expectem. Tantum igitur noſtrum illud ſolenne ſervemus, ut nè quem iſtuc euntem ſine literis dimittamus. De Republica valdè timeo; nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæſari quod poſtularet, potiùs quàm depugnandum. Eſt illa quidem impudens poſtulatio opinione valentior; cur autem nunc primùm ei reſiſtamus (οὐ γὰρ τῶνδε μεῖζον ἔπεστι τὸ κακόν) [Id eſt, *non enim hoc majus ſequeretur malum*] quàm cùm quinquennium porogabamus, aut cùm ut abſentis ratio haberetur, ferebamus? niſi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur ſenſurus es? Non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis decertetur; dicam idem quod Pompeius, neque id faciam humili animo: ſed rurſus hoc permagnum Reipub. malum eſt, & quodam modo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio diſſidere. Vale.

M.T.C.T.P.Attico ad Attic.7.9.

SUbitò conſilium cepi, ut antequam luceret exirem, nè qui conſpectus fierem, aut ſermo, lictoribus præſertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus ſim, ſcio; ità ſum perturbatus temeritate noſtri amentiſſimi conſilii. Tibi verò quid ſuadeam, cujus ipſe conſilium expecto? Cneus noſter quid conſilii ceperit, cupiátve, neſcio; adhuc in oppidis coarctus; & ſtupent omnes. Si in Italia conſiſtat, erimus unà: ſin cedet, conſilii res eſt adhuc incerti. Niſi ego inſanio, ſtultè omnia & incautè ag-

judico

judico. Tu quæso crebrò ad me scribe, vel quod in buccam venerit.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic. 7. 17.

NIhil habeo quod ad te scribam: quinetiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 4. Nonas Februar. Manè accepi literas tuas; Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium: quibus irrident L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur: nec quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiscebar scribens, quò faciliùs de Pompei rebus cognoscerem. Vale.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic. lib. 7. 19.

BReviloquentem jam me tempus ipsum facit: pacem enim desperavi. Bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatûs, maximo imbri Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes Legionum Actianarum non firmissimarum. At illum ruere nuntiant, & jamjámque adesse non ut manum conserat (quicum enim?) sed, ut fugam intercludat. Ego autem in Italia κὶ συναποθανεῖν. Id est, *vel commori*. Nec te id consulo: sin extrà, quid ago? Admanendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa

bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem, incertum eſt, Phalarímne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves conſilio. Et ſi teipſum iſtic jam calere puto: ſed tamen, quantum poteris. Ego ſiquid hic hodie novi cognôro, ſcies, jam enim aderunt Conſules ad ſuas Nonas. Tuas quotidie literas exſpectabo. Ad has autem, cùm poteris, reſcribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

M. C. T. P. Attico ad Attic. lib. 7. 20.

PEdem in Italia video nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pompeio ſcio nihil; eúmque, niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem noſtri! Sed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non ſine cauſa times; non quò minùs quicquam expediat Cæſari ad diuturnitatem victoriæ & dominationis: ſed video, quorum arbitrio ſit acturus. Rectè ſit: cenſeo cedendum de opibus his: egeo conſilii: quod optimum factu videbitur, facies: cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quâ aut terrâ aut mari perſequar eum, qui, ubi ſit, neſcio? Et ſi terrâ quidem, quì poſſum? mari, quó? tradam igitur iſti me? fac poſſe tutó; multi enim hortantur: num etiam honeſtè? Nullo modo quidem à te petam conſilium, ut ſoleo. Explicari res non poteſt: ſed tamen ſi quid in mentem venit, velim ſcribas; & ipſe quid ſis acturus. Vale.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 7. 22.

PHilotimi literæ me quidem non nimis, ſed eos qui in his locis erant admodum delectârunt. Ecce

ce poſtridie Caſſii literæ Capua à Lucretio familiari ejus, Nigidium â Domitio Capuam veniſſe; eum dicere, Vibullum cum paucis militibus de Piceno currere ad Cneum, conteſtim ſequi Cæſarem, Domitium non habere militum vim. Idem ſcripſit Conſules Capuâ diſceſſiſſe. Non dubito quin Cneus in fuga ſit, modò effugiat. A conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7.23.

CUm dediſſem ad te literas triſtes, & metuo nè veras, de Lucretii ad Caſſium literis Capuâ miſſis, Cephalio venit à nobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut ſoles. Omnia facilius credere poſſum, quàm quòd ſcribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniáque quæ nolim. Rem miſeram! malas cauſas ſemper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, niſi illud eum ſciſſe, (neque enim erat difficile) hoc neſciſſe? erat enim ars difficilis, rectè Remp. regere. Sed jam jámque omnia ſciemus, & ſcribemus ad te ſtatim. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8.7.

UNum etiam reſtat amico noſtro ad omne dedicus, ut Domitio non ſubveniat. At nemo dubitat: quin ſubſidio venturus ſit: ego non puto. Deſeret igitur talem civem, & eos quos unà ſcis eſſe, cùm habeat præſertim & ipſe cohortes 30? Niſi me omnia fallunt, deſeret. Incredibiliter pertimuit: nihil ſpectat niſi fugam, cui tu (video enim quid ſentias) me comitem putas debere eſſe. Ego verò quem fugiam habeo: quem ſequar, non habeo. Quòd enim tu meum conſilium laudas, &

memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum iſtis vincere: ego verò malo: ſed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur. Cum hoc verò, qui antè fugit, quàm ſcit, aut quem fugiat, aut quò, qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deſeruit; ſi malui, contigit, victus ſum. Quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quæ nunquam timui nè viderem, nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modò meis, ſed memetipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſive à Moneta (nemo enim ſolvit) ſive ab Oppiis, tuis contubernalibus. Cætera appoſita tibi mandabo. Vale.

*Cn. Pomp. Procon. M.T.C.Imp.S ad Attit.*8.14.

TUas literas libentèr legi. Recognovi enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Conſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo ſingulari perpetuóque ſtudio in Rempub. ut te ad nos conferas, ut communi conſilio Reipub. afflictæ opem atque auxilium feramus. Cenſeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brunduſium venias. Cura ut valeas.

*Cn. Pomp. Proconſ. L.Domitio S.ad Attic.*8.18.

MIror te ad me nihil ſcribere, & potiùs ab aliis quàm à te de Republica certiorem me fieri. Nos disjectâ manu pares adverſariis eſſe non poſſumus: contractis noſtris copiis, ſpera nos & Reipublicæ & communi ſaluti prodeſſe. Quamobrem cùm conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat, ad 5. Id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, & ad me venire, miror quid cauſæ fuerit, quare conſilium mutâ-

is.

târis. Nam illa cauſa, quam mihi Vibullius ſcribit, levis eſt, te propterea moratum eſſe quòd audieris Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentium veniſſe. Quantò enim magis appropinquare adverſarius cœperat, eò tibi celeriùs agendum erat, ut te mecum conjungeres priùs, quàm Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſet. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere in unum locum coactæ, nos à nobis diſtrahunt: ſed, ſi erunt qui te impediant, ut illas ſuas ſervent; æquum eſt me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas ſuas reliquærunt, ad me miſſum facias. Vale.

Cn. Pom. L. Dom. S. ad Attic. lib. 8. Epiſt. 2.

Literæ mihi à te redditæ ſunt ad 14. Calend. Mart. in quibus ſcribis, Cæſarem apud Corfinium Caſtra poſuiſſe. Quod putavi, & præmonui, fit, ut nec in præſentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, nè ad me iter expeditum tibi ſit, atque iſtas copias conjungere optimorum civium poſſis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus; quò magis etiam tuis literis ſum commotus: neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatis confido, ut de omnibus fortunis Reipublicæ dimicem: Neque etiam, qui ex delectibus conſcripti ſunt à Conſulibus, convenerunt. Quare da operam, ſi ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quamprimùm venias, antequam omnes copiæ adverſariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire poſſunt: & ſi convenirent, quantum

quantum iis committendum sit, quòd inter se non noti sunt, contra veteranas legiones, non te præterit. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. lib. 8. Epist. 11.

LIppitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis; etsi nunc quidem quod scriberem nihil erat. Omnis exspectatio nostro erat in nuntiis Brunduſinis: si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis; sin ille antè transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidésne in quem hominem inciderit Respublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm rusticani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide quàm conversa res est: illum, cui antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quem autem impendere putâram, scripseram ad te, & jam tuas literas exspectabam. Vale.

C. Cæsar M. T. C. S. ad Attic. Epist. 5.

CUm Furnium nostrum tantùm vidissem, neque alloqui, neque audire mè commodè potuisset properantem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiásque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: ità de me mereris. Imprimis à te peto quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut ibi te videam, ut

tuo

tuo conſilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti poſſim. Ad propoſitum revertar: feſtinationi meæ brevitatíque literarum ignoſces. Reliqua ex Furnio cognoſces. Vale.

C. Cæſar C. Oppio & L. Cornelio Balbo S. ad Atticum. 9. 8.

GAudeo mehercule vos ſignificare literis quàm valdè probetis ea quæ apud Corfinium ſunt geſta. Conſilio veſtro utor libenter, & hoc libentiùs, quòd mea ſponte facere conſtitueram, ut quàm leniſſimum me præberem; & Pompeium, darem oparam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, ſi poſſumus omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutiùs tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non ſum. Hæc nova ſit ratio vincendi, ut miſericordiâ & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri poſſit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperire poſſunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem ſuſcipiatis. Cneum Magium, Pompeii præfectum, deprehendi; ſcilicet meo inſtituto uſus ſum, & eum ſtatim miſſum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam poteſtatem venerunt, & à me miſſi ſunt. Si volent grati eſſe, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi eſſe amicus, quàm iis, qui & illi & mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi: quorum artificiis effectum eſt, ut Reſpublica in hunc ſtatum perveniret. Valete.

M. T. C. Cæſari S. ad Attic. 9. Epiſt. 13.

UT legi tuas literas quas ab Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem

bem eſſem, te velle uti conſilio & dignitate meâ, minùs ſum admiratus. De gratia & de ope quid ſignificares, mecum ipſe quærebam : ſpe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac ſingulari ſapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer, & ad eam rationem exiſtimabam ſatis aptam eſſe & naturam, & perſonam meam : quod ſi ità eſt, & ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, & tibi ac Reipublicæ reconciliando, cura te attingit; magîs idoneum, quàm ego ſum, ad eam cauſam profectò reperies neminem : qui & illi ſemper, & ſenatui, quamprimùm potui, pacis autor fui : nec, ſumptis armis, belli ullam partem attigi : judicavique te eo bello violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio conceſſum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipſe autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te adjuvandum; ſic me nunc Pompei dignitas vehementer movet: aliquot enim ſunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè, colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique eſſe in maximi beneficii memoria poſſim. Quæ ſi tantùm ad me ipſum pertinerent, ſperarem me à te tamen impetraturum : ſed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad rempublicam pertinet, me & pacis utriuſque veſtrûm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatiſſimum conſervari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egiſſem, cùm ei ſaluti, qui mihi fuerat, fuiſſes; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratiſſimo animo, de tua liberalitate beneficióque miſit, eandem me ſalutem à te accepiſſe putavi, quam ille: in quem ſi me intel-

legis

ligis eſse gratum, cura, obſecro, ut etiam in Pompeium eſse poſſim. Vale.

Balbus M.T.Ciceroni Imp.S.D.ad Attic.lib.9.16.

CÆſar nobis literas perbreves miſit, quarum exemplum ſubſcripſi: brevitate epiſtolæ ſcire poteris eum valdè eſse diſtentum, qui tanta de re tam breviter ſcripſerit. Si quid præterea novi fuerit, ſtatim tibi ſcribam. Cæſar Oppio Cornelióque S. Ad vii. Id. Mar. Brunduſium veni: ad murum caſtrum poſui, Pompeius eſt Brunduſii: miſit ad me Cneum Magium de pace: quæ viſa ſunt, reſpondi. Hæc vos ſtatim ſcire volui. Cùm in ſpem venero de compoſitione aliquid me conficere, ſtatim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas (mi Cicero!) torqueri, poſtquam rurſus in ſpem pacis veni, nequa res compoſitionem eorum impediat? Namque quod abſens facere non poſsum, opto: quòd ſi unà eſsem, aliquid fortaſse proficere poſsem. Nunc exſpectatione crucior. Vale.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic.10.2.

EGo, cùm accepiſsem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, eſséque Minturnis poſtridie manſurus, & indè protinus; ſuſtinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſsemus; agerentúrque nihilominus, quæ ſine nobis agi poſsunt. MNEMONEUTICA jam adeſt, & animus ardet; nec eſt quicquam, quò & quá; ſed hæc noſtra erit cura & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc feciſti, nos conſiliis juvabis. Res ſunt inexplicabiles: fortunæ ſunt committenda omnia: ſine ſpe conamur ulla; melius ſi quid acciderit,

rit, mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea ſcripſit: ſed & tempus alienum eſt, & homini non inimico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo. Vale

Cæſar Imp. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 10. 8.

ETſi te nihil temere, nihil imprudenter facturum judicâram: tamen permotus hominum famâ, ſcribendum ad te exiſtimavi, & pro noſtra benevolentia petendum, nè quò progredireris, inclinatâ jam re; quâ integrâ etiam progrediendum tibi non exiſtimâſſes. Namque & Amicitiæ graviorem injuriam feceris, & tibi minùs commodè conſulueris, ſi non fortunæ obſequutus videbere. Omnia enim ſecundiſſima nobis, adverſiſſima illis accidiſſe videntur: nec cauſam ſecutus videris, (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum conſiliis abeſſe judicâſti) ſed meum aliquod factum condemnâſſe; quo mihi gravius abs te nihil accidere poteſt: quod nè facias, pro jure noſtræ amicitiæ à te peto. Poſtremò, quid viro bono & quieto, & bono civi magìs convenit, quàm abeſſe à civilibus controverſiis? quod nonnulli cùm probarent, periculi cauſâ ſequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ teſtimonio, & amicitiæ judicio, neque tutius, neque honeſtius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abeſſe. XV. Cal. Maii ex itinere. Vale.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 11. *Epiſt.* 18.

DE illius ab Alexandria diſceſſu, nihil adhuc rumoris; contráque opinio, valdè eſſe impeditum. Itaque nec mitto (ut conſtitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias; quodvis enim ſupplicium

cium levius eſt hac permanſione. Hac de re & ad Antonium ſcripſi, & ad Balbum, & ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum eſt, ſive claſſibus utetur, hîc eſse me minimè convenit: quorum fortaſse utrumque erit, alterum certé. Intellexi omnino ex Oppii ſermone, quem tu mihi ſcripſiſti, quæ iſtorum via eſset; ſed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam exſpecto niſi miſerum. Sed hoc perditius, in quo nunc ſum, fieri nihil poteſt. Quare cum Antonio loquare velim, & cum iſtis, & rem ut poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus reſcribas Vale. 12. Calend. Quint.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. 19.

Cum tuis dare poſsem literas, non prætermiſi, etſi quod ſcriberem non habebam. Tu ad nos & rariùs ſcribis quàm ſolebas, & breviùs. Credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere aut audire poſse. Veruntamen velim, ſi quid erit, qualecunque erit, ſcribas. Eſt autem unum quod mihi ſit optandum ſi quid agi de pace poſſit, quod nulla equidem habeo in ſpe. Sed quia tu leviter interdum ſignificas, coges me ſperare quod optandum vix eſt. Philotimus dicitur ſecedere Idibus Sextil, nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi reſcribas, quæ ad te antea ſcripſi. Mihi tantum temporis ſatis eſt, dum, ut in peſſimis rebus, aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. 11. Calend. Sextil.

M. Antonius Conſ. M. T. Ciceroni S. ad Attic. 14. 10.

Occupationibus eſt factum meis, & ſubitâ tuâ profectione, nè tecum coràm de hac re agerem: quam

quam ob causam vereor, nè absentia mea leviot sit apud te. Quod si bonitas tua responderit judicio meo, quod semper habui de te, gaudebo. A Cæsare petii, ut Sextum Clodium restitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio ejus, si tu concessisses: quò magis laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat: quòd si duriorem te ejus miseræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adversùs te: quanquam videor debere tueri commentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis; & voles P. Clodium in optima spe puerum repositum existimare, non te insectatum esse cùm potueris, amicos paternos. Patere, obsecro te, pro Republica videri gessisse simultatem cum patre ejus: non contempseris hanc familiam. Honestiùs enim & liberiùs deponimus inimicitias Reipublicæ nomine susceptas, quàm contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abesse certum habeo: tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potiùs agere, quàm solicitam: Postremò, meo jure te hoc beneficium rogo, nihil enim non tuâ causâ feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti apud me autoritas tua sit, atque eò te placabiliorem præbeas. Vale.

M. T. C. Planc. Pret. Des. ad Attic. 16. 16.

IGnosce mihi, quod cùm antea accuratissimè de Buthrotiis ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cùm tanta

tanta res agatur Attici noſtri, nunc verò etiam exiſtimatio, ut id quod probavit Cæſar, nobis teſtibus & obſignatoribus, qui & decretis & reſponſis Cæſaris interfueramus, videatur obtineri potuiſſe: præſertim cũ tota poteſtas ejus rei tua ſit, ut ea, quæ Conſules decreverunt ſecundùm Cæſaris decreta & reſponſa, non dicam comprobes, ſed ſtudiosè libenterque comprobes. Id mihi ſic erit gratum, ut nulla res gratior eſſe poſſit. Etſi jam ſperabam, cum has literas accepiſſes, fore, ut ea quæ ſuperioribus literis à te petiiſſemus, impetrata eſſent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id feciſſe, quod magna cum ſpe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibíque pro tuo ſummo beneficio gratias agamus: quod ſi acciderit, velim ſic exiſtimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro quàm ille, obligatum fore. Vale.

M. T. C. Capitoni S. ad Atticum. lib. 16. 27.

NOn dubito quin mirere, atque etiam ſtomachere, quòd tecum de eadem re agam ſæpius. Hominis familiariſſimi, & mihi omnibus rebus conjunctiſſimi permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum: multùm potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam; ſcio quàm ſis amicis jucundus: nemo nos in hac cauſa plùs juvare poteſt, quàm tu: & res iſta eſt firma, ut debet eſſe, quam Conſules de conſilii ſententia decreverunt, cùm & lege & ſenatuſconſulto cognoſcerent: tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitẽm; quem quidem arbitramur, cùm officii tui, & Reipublicæ cauſâ decretum Conſulum comprobaturum, tum libenter noſtrâ cauſâ eſſe facturum.

Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Finis Libri secundi.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M. T. C. S. Fam. Lib. 4. Epist. 5.

POstquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ; sanè quàm, pro eo ac debui, graviter molestéque tuli; communémque eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, corámque meum dolorem tibi declarâssem. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est, propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestiâ afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt: ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem; sed quòd forsitan dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quòd tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs quam liberi, charæ esse debent; patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius vicem (credo) doles? quoties in eam cogitationem necesse est ut tu veneris,

neris, ut nos ſæpe incidimus, hiſce temporibus non peſſimè cum iis eſſe actum, quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare poſſet? quæ res? quæ ſpes? quid animi ſolatium? Ut cum aliquo adoleſcente primario conjuncta ætatem ageret? licitum eſt tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex ſeſe pareret, quos cùm florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per ſe tenere poſſent; honores ordinatim in Republica petituri eſſent; in amicorum negotiis liberalitate ſuâ uterentur? Quid horum fuit, quod non priùs, quàm datum eſt, ademptum ſit? At verò malum eſt liberos amittere. Malum; niſi hoc pejus ſit, hæc tufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediorem conſolationem attulit, volo tibi commemorare, ſi fortè eadem res tibi minuere dolorem poſſet. Ex Aſia rediens, cùm ab Ægina Megaram versùs navigarem, cœpi regiones circumcirca proſpicere. Poſt me erat Ægina, ante Megara, dextrâ Piræeus, ſiniſtrâ Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt; nunc proſtrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum ſic cogitare Hem, nos homunculi indignamur, ſi quis noſtrûm, interiit, aut occiſus eſt, quorum vita brevior eſſe debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavere projecta jacent? Viſne tu te (Servi!) cohibere, & meminiſſe hominem te eſſe natum? Crede mihi cogitatione eâ non mediocriter ſum confirmatus. Hoc idem, ſi tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clariſſimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta eſt; omnes provinciæ conquaſſatæ ſunt: in unius mulierculæ animula ſi jactura facta ſit, tantopere commoveris? quæ ſi hoc

tempore non ſuum diem obiiſſet, paucis poſt annis tamen ei moriendum fuit; quoniam homo nata fuerat. Etiam tu âb hiſce rebus animum ac cogitationem tuam avoca: atque ea potiùs reminiſcere, quæ digna tuâ perſonâ ſunt: illam quamdiu ei opus fuerat, vixiſſe; unà cum Republica fuiſſe; te patrem ſuum, Prætorem, Conſulem, Augurem vidiſſe; adoleſcentibus primariis nuptam fuiſſe; omnibus bonis propè perfunctam eſſe; cùm Reſpublica occiderit, vitâ exceſſiſſe. Quid eſt, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri poſſitis? Denique noli te obliviſci Ciceronem eſſe, & eum qui aliis conſueveris præcipere & dare conſilium; nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam, ipſe ſe curare non poſſunt: ſed potiùs, quæ aliis tute præcipere ſoles, ea tute tibi ſubjice, atque aliud animum propone. Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te expectare tempus tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientiâ tuâ te occurrere. Quòd ſi quis etiam inferis ſenſus eſt, qui illius amor in te fuit pietaſque in omnes ſuos, hoc certe illa te facere non vult: da hoc illi mortuæ; da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, ſi qua in re opus ſit, operâ & conſilio tuo uti poſſit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis ſerviendum ſit; noli committere, ut quiſquam te putet non tam filiam quàm Reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re ſcribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, ſi hoc unum propoſuero, finem faciam ſcribendi. Vidimus aliquoties ſecundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipiſci: fac aliquando intelligamus, adverſam quoque te æquè ferre poſſe, neque id majus

jus quàm debeat, tibi onus videri, nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deeſſe. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore animo eſſe cognovero, de iis rebus, quæ hîc geruntur, quemadmodùmque ſe provincia habeat certiorem faciam.

M. Cicero S. D. Serv. Sulp. 4. Epiſt. 5.

EGo verò (Servi) vellem, ut ſcribis, in meo graviſſimo caſu affuiſſes. Quantum enim præſens me adjuvare potueris, & conſolando, & propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quòd literis tuis lecti; aliquantulùm acquievi. Nam & ea ſcripſiſti quæ levare luctum poſſent, & in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanri ipſe me faceret, & quam ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora ſcilicet ſæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua ſolùm, & ſocietas penè ægritudinis, ſed etiam autoritas conſolatur. Turpe enim eſſe exiſtimo, me non ità ferre caſum meum, ut tu tali ſapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori, quòd ea me ſolatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus qui filium conſularem clarum virum, & magnis rebus geſtis, amiſit; & L. Paulus, qui duos ſeptem diebus, & veſter Gallus; & M. Cato, qui ſummo ingenio, ſummâ virtute filium perdidit; iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipſorum dignitas conſolaretur ea, quam ex Repub. conſequebantur: mihi autem, amiſſis ornamentis iis, quæ ipſe commemoras, quæque

ram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud ſ latium, quod ereptum eſt. Non amicorum negotiis, non Reipub, procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat: aſpicere curiam non poteram: exiſtimabam id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus, & fortunæ perdidiſſe. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum, & cum quibuſdam eſſe communia, & cùm frangerem jam ipſe me, cogeremque illa ferre toleranter; habebam quò confugerem, ubi conquieſcerem, cujus in ſermone & ſuavitate omnes curas, doloreſque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ conſenuiſſe videbantur, recrudeſcunt. Non enim, ut tum me à Republica mœſtum domus excipiebat, quæ levaret, ſic nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere poſſum, ut in ejus bonis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro; quòd nec eum dolorem, quem è Republica capio, domus jam conſolari poteſt, nec domeſticum Reſpub. Quò magis te expecto, teque videre quamprimùm cupio. Major mihi levatio afferri nulla poteſt, quàm conjunctio conſuetudinis, ſermonumque noſtrorum: quanquam ſperabam tuum adventum, (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de cauſis te exopto quamprimùm videre, tum etiam ut antè commentemur inter nos quâ ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad unius voluntatem accomodandum; & prudentis & liberalis, & (ut perſpexiſſe mihi videor) nec à me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod cùm ità ſit, magnæ tamen eſt deliberationis, quæ ratio ſit inunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius conceſſu & beneficio quieſcendi. Vale.

M. T. C.

M. T. C. S. D. L. Lucceio Q. Fil. Fan. lib. 5. Epiſt. 12.

COram me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem deterruit pudor quidem penè ſubruſticus, quæ nunc expromam abſens audaciùs. Epiſtola enim non erubeſcit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur & celebretur tuis: quod ipſe mihi ſæpe oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meæ. Genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam; meque ità vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res noſtras monumentis commendari tuis. Non enim me ſolùm commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit: ſed etiam illa cupiditas, ut vel autoritate teſtimonii tui, vel inditio benevolentiæ, vel ſuavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen hæc cùm ſcribebam, eram neſcius, quantis oneribus premerêre ſuſceptarum rerum, & jam inſtitutarum: ſed quia videbam Italici belli, & civilis hiſtoriam jam pene à te eſſe perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deeſſe mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjuncténe malles cum cæteris rebus noſtra contexere; an, ut multi Græci fecerunt, Calliſthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpetuis ſuis hiſtoriis ea quæ dixi bella ſeparaverunt) tu quoque ità civilem conjurationem ab hoſtilibus externiſque bellis ſejungere. Equidem ad noſtram laudem non multùm video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam

intereſt, non te expectare, dum ad locum venias, at ſtatim cauſam illam totam, & tempus arripere. Et ſimul ſi uno in argumento, unâque in perſona mens tua tota verſabatur, cujus jam animo, quantò omnia uberiora atque ornatiora futura ſint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primùm ibi tantum oneris imponam (poteſt enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes, me poſtulem. Quid, ſi illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui ſemel verecundiæ fines tranſierit, eum benè & gnaviter oportet eſſe impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam quàm fortaſſe ſentis, & in eo leges hiſtoriæ negligas: gratiámque illam, de quâ ſuaviſſimè quodam in proœmio ſcripſiſti à qua te affici non magis potuiſſe demonſtras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate; ea ſi me tibi vehementiùs commendabit, nè aſpernêre; amoríque noſtro pluſculum etiam, quàm concedit veritas largiare. Quod ſi te adducemus, ut hoc ſuſcipias; erit (ut mihi perſuadeo) materies digna facultate, & copiâ tuâ. A principio enim conjurationis uſque ad reditum noſtrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici: In quo, & illâ poteris uti civilium commutationum ſcientiâ, vel in explicandis cauſis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; & ſi liberiùs, ut conſueviſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem notabis. Multam etiam caſus noſtri tibi varietatem, in ſcribendo ſuppeditabunt; plenam cujuſdam voluptatis, quæ vehementer animos

mos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit, Nihil eſt enim aptius ad delectationem Lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque viciſſitudines; quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt; in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem cæteris verò, nullâ perfunctis propriâ moleſtiâ, caſus alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda. Quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas, non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi avelli jubet ſpiculum, poſteaquam ei percontanti dictum eſt, Clypeum ille ſalvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fugâ, redituque retinetur! Etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet, quaſi enumeratione faſtorum. At viri ſæpè excellentis ancipites variique caſus habent admirationem, expectationem; lætitiam, moleſtiam, ſpem, timorem; ſi verò exitu notabili concludantur, expletur animus jucundiſſimæ lectionis voluptate. Quid mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris, ut à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum, eventorúmque noſtrorum? Habent enim varios actus multaſque actiones & conſiliorum & temporum. Ac non vereor nè aſſentatiunculâ quâdam aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonſtrem, me, à te potiſſimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quis ſis neſcias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quàm eos qui laudent, aſſentatores arbitrare. Neque autem ego ſum ità demens, ut me ſempiternæ gloriæ

per

per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causâ, ab Apelle potissimùm pingi, & a Lysippo fingi volebat; sed quod illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi gloria fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant, quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiates, Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborârunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines hominum statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ceterorum: quòd non ingenium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum sicut Timoleonti à Timeo, aut ab Herodoto Themistocli; sed etiam autoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in Repub. maximis gravissimisque causis cogniti atque imprimis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cùm in Sigeum venisset; Alexander ab Homero Achillitributum esse dixit: sed etiam grave testimonium imperitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Navianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est siqua te res impedierit, (neque enim fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me; multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam ut minor sit fides, minor autoritas

autoritas; multi denique reprehendunt, & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum; qui cùm cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorúmque nomina magnâ voce pronunciaverunt, cùm ipsi ante ludorum missionem coronâ donentur, alium præconem adhibeant, nè suâ voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus; &, si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus, ac ne fortè mirere, cur, cum mihi sæpè ostenderis te accuratissimè nostrorum temporum consilia atque eventus literis mandaturum à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis: quod alacres animi sumus, ut & cæteri, viventibus nobis ex libris tuis non cognoscant, & nosmet-ipsi vivi gloriolâ nostrâ perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud coram tecum loquar. Tu interea non cessabis; & ea quæ habes instituta perpolies, nosque diliges. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8. 3.

MAximis & miserrimis rebus perturbatus, cùm coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius Italia cedat (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes: & quò faciliùs consilium dare possis, quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pompeii summa erga salutem meam familiaritasque quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipub. causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna conjungenda est, videatur. Accedit illud;

illud, ſi maneo, & illum commitatum optimorum & clariſſimorum civium deſero, cadendum eſt in unius poteſtatem : qui etſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum, &, ut eſſet, à me eſt (tute ſcis) propter ſuſpirionem hujus impudentis tempeſtatis multò antè proviſum : tamen utrumque conſiderandum eſt, & quanta ei fides ſit habenda ; & ſi maximè exploratum ſit eum nobis amicum fore, ſit ne viri fortis & boni civis ; eſſe in ea urbe, in quâ cùm ſummis honoribus imperiiſque uſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdotio ſit ampliſſimo præditus, non futurus ſit ſui juris, ſubeundùmque periculum ſit cum aliquo fortè dedecore, ſi quando Pompeius Rempub. recuperaverit. In hac parte hæc ſunt : vide nunc, quæ ſint in altera. Nihil actum eſt à Pompeio noſtro ſapienter, nihil fortiter ; addo etiam nihil niſi contra conſilium, autoritatemque meam. Omitto illa vetera quod iſtum in Rempub. ille aluit, auxit, armavit ; ille legibus per vim, & contra auſpicia ferendis autor ; ille Galliæ ulterioris adjunctor ; ille gener ; ille in adoptando P. Clodio augur ; ille reſtituendi mei, quam retinendi ſtudioſior ; ille provinciæ propagator ; ille abſentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio conſulatu, poſtquam eſſe defenſor Reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut abſentis ratio haberetur : quod idem ipſe ſanxit lege quâdam ſua Marcoque, Marcello Conſuli finienti provincias Gallias Calend. Martii reſtitit. Sed ut hæc omittam, quid fædius, quid perturbatius hôc ab urbe deſceſſu, ſive potiùs turpiſſimâ fugâ ? quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria ? Malæ conditiones erant : fateor, ſed nunquid hoc pejus ? At recuperabit Rempublicam. Quando ? aut quid ad eam ſpem eſt parati ? Non

ager

ager Picenus amiſſus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica, & privata adverſario tradita? Denique, nulla cauſa, nullæ vires, nulla ſedes, quò concurrant, qui Rempub. defenſam velint: Apulia delecta eſt inaniſſima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotiſſima, fuga & maritima opportunitas viſa quæri deſperatione. Invitè cepi Capuam; non quò minus illud defugerem, ſed ſine cauſa, in qua nullus eſſet ordinum nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem eſſe aliquis, ſed hebes, ut ſolet, & ut ipſe ſenſiſſem, multitudo, & infimus quiſque propenſus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine præſidio, & ſine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam! Eum ſi nunc ſequar, quonam? cum illo non: ad quem cum eſſe profecturus cognovi, in his locis eſſe Cæſarem, ut tutò Luceriam venire non poſſem. Infero mari nobis, incerto curſu, hyeme maximâ navigandum eſt. Age jam, cum fratre, an ſine? cum filio, an quo modo? In utraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos abſentes fortunáſque noſtras? Acrior, quàm in cæterorum quod putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populares. Agè jam, has compedes faces (inquam) hos laureatos efferre ex Italia, quam moleſtum eſt? Qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus, antequam ad illum venerimus? Quà autem, aut quo, nihil ſcimus. At ſi reſtitero, & fuerit nobis, in hac parte locus; idem fecero, quod in Cina dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Mutius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit, qui tamen

tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factum eſt; ſed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thraſybulus, & fortaſſe meliùs. Sed eſt certa quædam illa Mutii ratio, atque ſententia; eſt illa etiam Philippi: & cùm ſit neceſſe, ſervire tempori; & non amittere tempus, cùm ſit datum. Sed in hoc ipſo habent tamen iidem faſces moleſtiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum eſt: ſed ſit, deferet triumphum: Non acciperéne periculoſum ſit, an accipere invidioſum ad bonos? O rem (inquis) difficilem, & inexplicabilem? Atqui explicanda eſt. Quî enim fieri poteſt? At nè me exiſtimaris ad manendum eſſe propenſiorem, quòd plura in ea parte verba fecerim; poteſt fieri, quod ſit in multis quæſtionibus, ut res verboſior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberanti, ità mihi des conſilium velim. Navis & in Cajeta eſt parata nobis, & Brunduſii. Sed ecce nuntii, ſcribente me hac ipſa noctu in Caleno ecce literæ, Cæſarem ad Corfinium. Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum noſtrum commiſſurum, ut Domitium relinquat: etſi Brunduſium Scipionem cum cohortibus duabus præmiſerat; legionem à Fauſto conſcriptam, in Siciliam ſibi placere à Conſule duci, ſcripſerat ad Conſules Sed turpe Domitium erat deſerere, implorantem ejus auxilium, Eſt quædam ſpes, mihi quidem non magna, ſed in his locis firma, Afranium in Pyrenæo cum Trebonio pugnâſſe pulſum Trebonium, etiam Fabium tuum tranſiſſe eum cohortibus: ſumma autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id ſi eſt, in Italia fortaſſe manebitur. Ego autem, cùm eſſet incertum iter Cæſaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeum miſi & literas: ipſe,

nè

nè quo incideram, reverti Formias. Hæc te ſcire volui, ſcripſíque ſedatiore animo quàm proximè ſcripſeram, nullum meum judicium interponens, ſed exquirens tuum. Vale.

M. T. C. Dolabellæ Conſ. S. ad Attic. 14. 15.

ETſi contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, ſatíſque ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam: tamen non poſſum non confiteri, emulari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſâ in hæc loca veniunt: præterea ex municipiis frequentes neceſſarii mei) quin omnes, cùm te ſummis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim ſe dubitare, quin tu, meis præceptis & conſiliis obtemperans, præſtantiſſimum te civem, & ſingularem Conſ. præbeas. Quibus ego quanquam veriſſimè poſſim reſpondere, te, quæ facias, tuo judicio & tuâ ſponte facere, nec cujuſquam egere conſilio: tamen neque planè aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis à meis conſiliis profecta videatur: neque valde nego; ſum enim avidior, etiam quàm ſatis eſt, gloriæ. Et tamen non alienum eſt à dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni regum Regi fuit honeſtum, habere aliquem in conſiliis capiendis Neſtorem: mihi verò gloriolum, te juvenem Conſ. florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinæ meæ. L. quidem Cæſar, cùm ad eum ægrotum Neapolim veniſſem, quanquam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè ſaluravit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud

ſororis

ſororis filium valerem, jam ſalvi eſſe poſſemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem, poſt te Conſulem, ſolum poſſum verè Conſulem dicere. Dein multa de facto, ac de te geſta: tùm nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam; nihil Reipublicæ ſalutarius; atque hæc una vox omnium eſt. A te autem peto, ut me hanc quaſi falſam hæreditatem alienæ gloriæ ſinas cernere, méque aliquâ ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam mi Dolabella (hæc enim jocatus ſum) libentiùs omnes meas, ſi modò ſint aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauſeram ex tuis. Nam, cùm te ſemper tantum dilexerim: quantum tu intelligare potuiſti, tum his tuis factis ſic incenſus ſum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut ſcis) M. Brutum, propter ejus ſummum ingenium, ſuaviſſimos amores, ſingularem pro- [illegible] conſtantiam: tamen Idibus Mar- [illegible] tantum acceſſit ad amorem, ut mirarer locum fuiſſe agendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? Tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe. Quare, quid eſt quòd ego te hortor ut dignitati & gloriæ ſervias? Proponam tibi claros viros, quod facere ſolent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipſum: te imitere oportet, tecum ipſe certes: nec licet quidem tibi jam tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. Quod cùm ità ſit, hortatio non eſt neceſſaria, gratulatione magis utendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, ut ſumma ſeveritas animadverſionis, non modò non invidioſa

diosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortunâ quâdam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ sapientius; ità pedetentim tum accessus à te ad causam factus, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberâsti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibique non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam Rempub. nosque conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

M. T. C.

M. T. C. Bruta S. ad Brutum. Epist. 3.

NOstræ res meliori loco videbantur; scripta enim ad te, certò scio, quæ gesta sunt, Quales tibi sæpè scripsi, Consules tales extiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè cum florentia & honoribus & gratia regere ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, ejus operâ nos esse salvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quatridùo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa civitas tota ad se cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad 12. Calen. Maias te huc venire, quàm se ad te ire mallebat: quo quidem die magnorum laborum meorum, multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida veraque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus; ab ea cùm usque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neque enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatióque me commovet; propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus consiliisque facias diligentissimè certiorem: Illudque consideres, nè tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus.

Te

Tu quid de hac re sentias, tui judicii est: ego sic sentio, trium fratrum unam & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hircius quidem in ipsa victoria occidit, cùm paucis diebus magno p œlio antè vicisset. Nam Pansa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes judicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaque id Senatusconsultum plerique interpretantur etiam ad tuos, sive captivos, sive deditios, pertinere. Equidem nihil distuli duriùs, cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ità statueram, à te cognoscere causam ejus Senatum oportere. 10. Calend. Maias.

M. Brutus M. T. C. S. D. ad Br. Epist. 4.

QUantâ sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti nostri & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solùm ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quod scribis, trium Antoniorum unam atque eandem causam esse; quid ego sentiam, mei judicii esse: statuo nihil, nisi hoc Senatûs aut populi Romani judicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in Rempub. homines cives appelles. Imò justissimè: quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi, habuíque in mea potestate quoad bellum fuit. Multò quidem honestius judico, magisque quod concedere possit Respub. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, mihique meritò, & meo nomine, & Reip. charissime) nimis credere videris spei tuæ; statimque, ut quisque aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere; quasi non liceat reduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc (Cicero) nunc agendum est, nè frustrà oppressum esse Antonium gavisi sumus, nec semper primi cujusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur

renascatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit; cujus tantam autoritatem Senatus ac populus Romanus non solùm esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solùm bene tentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abunde adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Unam hoc grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desidero. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de consulatu, nè Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm indè si consul factus sit, descensurum. Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis autore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia quælibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ, si provideri potuit nè existeret: quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Remp. justam, & jam suis nitentem viribus, si istuc videro. Filius valet & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idib. Maiis, ex castris.

T. & C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 9.

NOs à te, ut scis, discessimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadam venimus ad octavum Id. Novemb. ad septimum, Actium: ubi propter tempestatem ad sextum Idus morati sumus. Inde ad quintum Idus Corcyram bellissimè navigavimus. Corcyræ fuimus usque ad decimum sextum Calend. Decemb. tempestatibus retenti. Ad 15 Calend. Decem. à portu Corcyræorum, ad Cassiopen stadia 120 processimus. Ibi retenti ventis fuimus usque ad nonum Calend. Interea, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus. Indè austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illâ & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento postridie (id erat ad septimum Calend. Decemb.) horâ quartâ Brundusium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Calend. Decemb. servus Cnei Plancii Brundusii tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit, datis Idibus Novemb. Quæ me molestiâ valde levârunt, utinam omnino liberâssent. Sed tamen Ascalpo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis: sed tamen ità velim, ut nè quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitâsses, nè in quartam hebdomadum incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi quàm valetudini, reliqua cura. Curiomisi, ut medico honos haberetur, & tibi daret quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum

& mulum

& mulum Brundusii tibi reliqui. Romæ vereor nè ex Calend. Januar. magni tumùltus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam nè temere naviges. Solent nautæ festinare quæstûs sui causâ. Cautus sis, mi Tyro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio (cautè is solet navigare) si minùs, cum honesto aliquo homine, cujus autoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præstiteris omnia à te habebo. Etiam atque etiam, noster Tyro, vale. Medico Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, & salve.

Libri tertii finis.

LIBER QUARTUS.

M. T. C. Servio Sulpitio S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 17.

MArcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primùm in forum veni, instituta; & Patris cùm aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello domus ejus tota mihi patuit: quâ, si opus fuisset, tam essem usus quàm mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eúmque unum præter cæteros observat ac diligit. Quem si tu jam forte cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere seriùs. Eâ enim est humanitate & observantiâ, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ità est, magnopere à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quàm maximus postea commendatione nostrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum nondum satis habes cognitum, aut quæ causa est cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum commendo

mendo, ut neque majore ſtudio quenquam, neque juſtioribus de cauſis commendare poſſim. Faciamque id, quod debent facere ii, qui religioſè & ſine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potiùs ſpondeo, in méque recipio, eos eſſe M. Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis exiſtimaturus. Mihi certè gratiſſimum feceris, ſi intellexero has literas tantum quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.

Illud

M. T.

M. T. Cicero Q. Thermo Prop. S. P. D. Fam. 13. Epist. 53.

Quò magis quotidie ex literis nuntiisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus operâ, concilio, scientiâ rei militaris, vel maxime intelligo, me & Remp. adjuvari posse. Quòd nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coràm & per literas diligentissimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneii causâ omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idque quam primùm ut efficias te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C.

M. T. C. P. Sitio Propr. S. P. D. Fam. 13. 63.

NOn putavi fieri posse ut mihi verba deessent, sed tamen in C. Lælio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis: sed tamen ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi charissimus est, C. Lælium. Id fit cùm plurimis ejus officiis, tùm summâ ejus probitate & singulari modestiâ. Eum ego à me invitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem & consuetudinis suavitatem, tùm quod consilio ejus fideli ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intellgis me, de quo ea supra scripserim debere commenderi. A teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum, liberalissimúmque cognosces. Itaque te rogo ut cum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te quamprimùm ad me remittas. Id mihi fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

M. T. C. Terentia, Tullia, Q. Frater & Q. Filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 11.

ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero, tamen non tam meâ, quam tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa est vis morbi (sic enim scribit Curius) spero te, diligentiâ adhibitâ etiam firmiorem fore. Modò fac id quod humanitatis tuæ est, nè quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores; sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, nè nauseæ molestiam suscipias æger & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbem accessi prid. Non. Januar. obviàm mihi sic est proditum ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potiùs belli: cui cùm cuperem mederi, &, ut arbitror, possem; cupiditates eorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiunt) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas literas miserat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Posteaquam Senatus Consulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus nè quid Respub. detrimenti caperet; nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur. Id fit autoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus

Lentulus Consul. quò magis suum beneficium faceret, simul atque expediſſet, quæ essent necessaria de Repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eóque est nostra plutis autoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc tescire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas: literasque ad me mittas, quotiescumque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pridie Idus Januar.

M. T. C.

M. T. C. Cn. Pomp. Pros. S. ad Attic. 8. Epist. 14.

CUm ad te literas misissem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te Reip. causâ mare transiturum: eámque in spe magna fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, (quâ mihi nihil utilius videbatur) aut Reipub. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis, quæ Dialio ad consules dederas, certior tui consilii factus, non expectavi dum mihi à te literæ redderentur: confestímque cum Qu. fratre & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Æserniæ. Sanè sum commotus, quòd si itá esset, non modò iter meum inclusum, sed me ipsum planè exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimùm consisterem dum certum nobis ab Æsernio de eo, quod audieram, referretur. At mihi, cum Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Consulem misisses. Hæ scriptæ sic erant; literas tibi à L. Domitio ad 13 Cal. Mar. allatas esse earúmque exemplum subscripseras: magníque interesse Reip. scripseras omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire, & ut præsidii quòd satis esset Capuæ relinqueret. His ergò literis lectis in eadem opinione fui quâ reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum, quo mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet tutum iter esse non arbitrabar. Cùm res in summa expectatione esset, utrumque simul audivimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cùmque nec mihi nec fratri meo dubium

dubium esset, quin Brundusium contenderemus; à multis qui è Samnio Apuliàque veniebant, admoniti sumus ut caveremus nè exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celeriùs etiam, quàm nos possemus, eò quò intenderat, venturus esset. Quod cùm ità esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam Reipub. noceret; cùm præsertim non dubitaremus, quin si etiam turum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas Canusio ad 10 Calend. Martii datas, quibus nos hortaris ut celeriùs Brundusium veniamus: quas cùm accepissemus ad 3 Calend. Mart. non dubitamus, quin tu jam Brundusium perveniss; nobisque iter illud omnino intercluſum videbatur; neque minùs nos esse captos, quàm qui Corfinium venissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilominus, qui regionibus excluſi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. Quod cùm ita sit, maximè vellem primùm tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris causa, sed quòd videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quòd doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum ut essem non contigit, utinam tui consilii certior factus essem: nam suspicione assequi non potui, quòd omnia priùs arbitratus sum fore, quàm ut hæc Reip. causa in Italia non posset, te duce, consister. Neque verò nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reipub. lugeo: nec si ego quid tu sis secutus non perspicio; idcirco minùs existimo te nihil nisi summâ ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, priùs de pace vel iniqua con-

ditione retinenda, deinde de urbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuam: neque id Reip. causâ de qua desperavi, quæ et nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam; tecum esse cupiebam: neque ejus rei facultatem, siqua erit prætermittam. Ego me in hac omni causa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem timerem, quæ illi; sed ea bello civili leviora ducebam. Inde susceptro bello cùm pacis conditiones ad te afferri, à teque ad eas honorificè & largè responderi viderim, duxi meam rationem, quam tibi facilè me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Meminerami me esse unum, qui pro meis maximis in Remp. meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulissem: me esse unum, qui si offendissem ejus animum, cui tum cùm jam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subjicerer eisdem præmis; ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius sum suspicatus, quàm mihi palàm denuntiata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putavi, si honestè vitare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides: reliqui facultatem res ademit, Iis autem quibus non satisfacio, facilè respondeo: neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quàm illi; neque illi amiciores Reipub. quàm ego. Hoc inter me & illos interest, quod, cùm & illi cives optimi sint, & ego ob illa laude non abum, ego conditionibus (quod idem te intellexeram velle) illi armis disceptari maluerunt: quæ quoniam ratio

vicit,

vicit, perficiam profectò, ut neque Respub. civis a me animum, neque tu amici desideres.

Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Cons. S. D. ad Attic. 8. 17.

EGo, quòd existimabam dispersos nos, neque Reip. utiles, neque nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi: primùm ut ipse cum omni copia ad nos veniret; si de se dubitaret, ut cohortes 19 quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum factum est, ut Domitius implacaretur, neque ipse satis firmius esset ad castra facienda, quòd meas 19 & suas 12 cohortes tribus in oppidis distributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit) neque si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa solicitudine: nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illùc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14 cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi; neque Canusium sine præsidio, dum abessem putavi esse dimittendum. Dialio mandâram, quòd majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrûm ad me veniret; alter in Sicilliam, cum ea copia quam Capuæ & circùm Capuam comparâstis, & cum iis militibus quos Faustus legit, proficeretur. Domitius cum 12 suis cohortibus eodem adjungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & indè navibus Dyrrachium transportarentur. Nunc cùm hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare, non est nobis committendum, ut ad has 14 cohortes, quas dubio animo habeo,

hoſtis accedere, aut in itinere me conſequi poſſit. Quamobrem placitum eſt mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris noſtri ordinis, qui hîc ſunt) ut Brunduſium ducerem hanc copiam, quam ego meum habeo. Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eôdem Brunduſium veniatis quamprimùm. Arma quæ ad me miſſuri eratis, iis cenſeo armetis milites, quos vobiſcum habetis; quæ arma ſuperabunt, ea, ſi Brunduſium jumentis deportaveritis, vehementer Reip. profueritis. De hac re vellem noſtros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium prætores miſi, ut ſe nobis conjungerent, & militum quod haberent ad nos diducerent. Valete.

M. T. C. Mario S. D. Fam. lib. 7. Epiſt. 3.

PErſæpe mihi cogitanti de communibus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, & (ut video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unâ: quinetiam ipſum diem memoriâ teneo. Nam ad tertiam Id. Maias. Lentulo & Marcello Conſulibus, cùm in Pompeianum veſperì veniſſem, tu mihi ſolicito animo præſtò fuiſti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia verebare nè officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidiſti profectò me quoque ita conturbatum, ut non explicarem quid eſſet optimum factu, pudori tamen malui, famæque cedere, quam ſalutis meæ rationem ducere. Cujus me mei acti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi quò veneram. Primùm, neque magnas copias, neque bellicoſas, deinde extra ducem paucóſque præterea

(de

(de principibus loquor) reliqui primùm in ipſo bello rapaces; deinde in oratione ità crudeles, ut ipſam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum ampliſſimorum virorum. Quid, quæris? Nihil boni, præter cauſam. Quæ cùm vidiſſem, deſperans victoriam, primùm, primùm cœpi ſuadere pacem cujus fueram ſemper autor; deinde cùm ab ea ſententia Pompeius valde abhorreret, ſuadere inſtitui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea ſententia videbantur fore, & fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex pugna cœpiſſet ſuis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille ſummus, nullus imperator fuit, Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robuſtiſſimis contulit: victus turpiſſimè, amiſſis etiam caſtris, ſolus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi cùm integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperiores fore. Diſceſſi ab eo bello in quo aut in acie cadendum fuit; aut in aliquas inſidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut conſciſcenda mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, ſi te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quæ dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio, præſertim innocenti, ubi nulla adjuncta eſt turpitudo: addo etiam, cùm eâ urbe careas, in qua nihil ſit quod videre poſſis ſine dolore. Ego cum meis (ſi quicquam nunc cujuſpiam eſt) etiam in meis eſſe malui. Quæ acciderent, omnia dixi eſſe futura. Veni domum non quòd optima vivendi conditio eſſet: ſed tamen, ſi eſſet aliqua forma Reipub. tanquam in patria ut eſſem, ſi nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur conſcicerem, cauſa nulla viſa eſt; cur optarem, multæ. Vetus eſt enim, Ubi non ſis qui fueris non eſſe cur velis vivere. Sed tamen vacare culpâ

magnum eſt ſolatium: præſertim cùm habeam duas res, quibus me ſuſtentem; optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera nè mortuo quidem. Hæc ad te ſcripſi verboſiùs, & tibi moleſtus fui, quòd te cùm mei, tum Reipublicæ cognovi amantiſſimum. Notum tibi omne conſilium meum eſſe volui, ut primùm ſcires, me nunquam voluiſſe plus quenquam poſſe, quàm univerſam Remp. poſtea autem quàm alicujus culpâ tantum valeret unus, ut obſiſti non poſſet, me voluiſſe pacem amiſſo exercitu, & eo duce in quo ſpes fuerat uno, nec voluiſſe etiam, relinquis omnibus poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli: nunc autem ſi hæc civitas eſt, civem eſſe me; ſi non, exulem eſſe in commodiore loco: quàm ſi me Rhodum, aut Mitylenas contuliſſem. Hæc tecum coram malueram; ſed quia longiùs fiebat, volui per literas eadem, ut haberes quid diceres, ſi quando vituperatores meos incidiſſes. Sunt enim, qui, cùm meus interitus nihil fuerit Reipub. profuturus, criminis loco putent eſſe quòd vivam. Quibus ego certò non ſcio videri, ſatìs multos periſſe; qui ſi me audiſſent, quamvis iniquâ pace honeſtè tamen viverent: armis enim inferiores, non causâ fuiſſent. Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe quàm velles quod tibi ità videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi quæ volo expediero brevi tempore te (ut ſpero) videbo. Vale.

M. T. C. Marcello S. D. Fam. lib. 4. Epiſt. 7.

ETſi eo te adhuc conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quòd eâ te ſapientiâ eſſe judicem, ut meum conſilium non anteponam tuo: tamen

& ami-

& amicitiæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, et non aliena eſſe ducerem à dignitate. Ego eum te eſſe, qui horum malorum initia multò antè videris, qui conſulatum magnificentiſſimè atque optimè geſſeris, præclarè memini: ſed idem etiam illa vidi, neque te conſilium civilis belli ità gerendi neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitûs probare, ſemperque ſummè diffidere. Qua in ſententia me quoque fuiſſe memoriâ tenere te arbitror: Itaque neque tu multùm interfuiſti rebus gerendis; & ego id ſemper egi, nè interiſſem. Non enim iis rebus pugnabimus, quibus valere poteramus, conſilio, autoritate, causâ, quæ erant in nobis ſuperiora: ſed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi ſumus igitur, aut, ſi vinci dignitas non poteſt, fracti certè & abjecti: In quo tuum conſilium nemo poteſt non maxime laudare, quòd cum ſpe vincendi ſimul abjeciſti certandi etiam cupiditatem; oſtendiſtique ſapientem et bonum civem initia belli civilis invitum ſuſcipere, extrema non libenter perſequi. Qui non idem conſilium, quod tu, ſecuti ſunt, eos video in duo genera eſſe diſtractos. Aut enim renovare bellum coacti ſunt, hìque ſe in Africam contulerunt, aut, quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt. Medium quoddam tuum conſilium fuit, qui hoc fortaſſe humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à pleriſque, vel dicam ab omnibus, ſapiens tuum conſilium; jam multis etiam magni ac fortis animi judicatum: ſed habet iſta oratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum, præſertim cùm tibi nihil deeſſe arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud eſſe quod dubita-

tionem afferret ei penes quem potestas, nisi quòd vereretur nè tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ità constituisses, ut abesse perpetuò malles, quàm ea, quæ nolles, videre: tamen id cogitare desperes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facilè passurus esset, te carenti patriâ & fortunis tuis, quietè & liberè vivere cogitandum tibi tamen esset, Romæne & domi tuæ cujusmodi res esse, an Mitylenis aut Rhodi malles vivere. Sed cùm ità latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit; nònne mavis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum alieno periculo alienæ? Equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna, pro tuis maximis clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus et jam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quòd neque iis qui tenet Rempub. pateretut, neque ipsa Respub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hoc pro te unius solicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur: nos curæ & dolori proximi sumus, precibus tardiores; quòd jus adeundi cùm ipsi deprecatore egueerimus, non habemus. Gratiâ tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus.

M. Mar-

M. Marcellus M. Cic. S. D. Fam. lib. 4. Epiſt. 11.

PLurimum valuiſſe apud me tuam ſemper autoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio, potes exiſtimare. Cùm mihi C. Marcellus frater amantiſſimus mei, non ſolùm conſilium daret, ſed precibus quoque me obſecraret; non priùs mihi perſuadere potuit, quàm tuis eſt effectum literis, ut uterer veſtro potiſſimùm conſilio. Res quemadmodùm ſit acta, veſtræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etſi mihi probatiſſima, quòd ab optimo ſit animo; tamen hoc mihi multò jucundius eſt, & gratius, quòd in ſumma paucitate amicorum, propinquorum, ac neceſſariorum, qui verè mei ſaluti laverent, te cupidiſſimum mei, ſingularemque mihi benevolentiam præſtitiſſe cognovi. Reliqua ſunt ejuſmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè & æquo animo carebam. Hoc verò ejuſmodi eſſe ſtatuo, ut ſine talium virorum & amicorum benevolentia; neque in adverſa, neque in ſecunda fortuna quiſpiam vivere poſſit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas homini amiciſſimo te tribuiſſe officium, res tibi præſtabo. Vale.

Servius Sulpitius M. C. D. Fam. 4. Epiſt. 12.

ETſi ſcio non jucundiſſimum nuntium me vobis allaturum, tamen, quoniam caſus & natura in bonis domina tur, viſum eſt faciendum, quoquo modo res ſe haberet, vos certiores ut facerem. Adv. Cal. Junii, cùm ab Epidauro Piræ eum navi advectus eſſem, ibi Marcellum collegam noſtrum conveni, eúmque diem tibi conſumpſi, ut cum eo eſſem. Poſtero die, cùm ab eo digreſſus eſſem eo

conſilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque juriſdictionem abſolverem: ille, uti aiebat, ſupra Maleas Italiam versùs navigaturus erat. Poſtridiè ejus diei, cùm ab Athenis proficiſci in animo haberem, circiter horam decimam noctis. Poſthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum collegam noſtrum, poſt cœnæ tempus, à P. Magio Chilone familiari ejus, pugione percuſſum eſſe, & duo vulnera accepiſſe; unum in ſtomacho, alterum in capite ſecundùm aurem: ſperare tamen eum vivere poſſe. Magium ſe ipſum interfeciſſe: poſtea ſe à Marcello ad me miſſum eſſe, qui hæc nuntiaret, & rogaret uti cogerem medicos. Coegi, & è veſtigio eò ſum profectus primâ luce. Cùm non longè à Piræo abeſſem, puer Achidin obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat ſcriptum paulò antè lucem Marcellum diem ſuum obiiſſe. Ita vir clariſſimus ab homine teterrimo acerbiſſimâ morte eſt affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus eſt amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi, inveni duos libertos, & pauculos ſervos: reliquos aiebant profugiſſe, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. Coactus ſum in eadem illa lectica, quâ ipſe delatus eram, meiſque lecticariis in urbem eum referre: tibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curavi. Ab Athenienſibus, locum ſepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quod religione ſe impediri dicerent, neque tamen id antea cuiquam conceſſerant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnaſio cum ſepeliremus, nobis permiſerunt. Nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio Academiæ locum delegimus: ibique eum combuſſimus; poſteàque curavimus, ut idem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmo-

marmoreum faciendum locarent. Ità, quæ noſtra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præſtitimus. Vale. Datæ prid. Calend. Jan. Athenis.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 13.

ETſi tali tuo tempore me aut conſolandi aut juvandi tuâ causâ ſcribere ad te aliquid pro noſtra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare poſſe dolorem tuum. Poſtea verò quàm magnam ſpem habere cœpi, fore ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui: quin tibi & ſententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur ſcribam quod intelligo & perſpicio, non fore in te Cæſarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam ſua natura mitiorem facit: idque cùm de reliquis ſentio, tum de te etiam audio ex familiariſſimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quò primùm ex Africa nuntius venit, ſupplicare urbà cum fratribus tuis non deſtiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te ſingularis, & aſſidua & perpetua ſalutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil ſit quod non ipſius Cæſarem tributurum exiſtimem. Etſi tardiùs fit quam volumus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur noſtra, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & ſimul Africanæ cauſæ iratior, diutiùs velle videtur eos habere ſolicitos, à quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtiis conflictatum. Sed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſiùs & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmâſſe, te in iſtis moleſtiis diutiùs non futurum. Quando

Quando quid sentirem exposui; quod velim tuâ causâ, re potiùs declarabo, quàm oratione. Et si tantum possem, quantum in ea Repub. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primum ob eas causas, quas scripsi; deinde, quòd ea de Repub. semper voluisti, atque sensisti, ut non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum: quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 14.

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium, in tua salute consumere. Nam cùm te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum (quos æquè atque te summa benevolentiâ sum complexus) singularis pietas, amorque fraternus nullum me patitur officii erga te, studiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam fecerimque pro te, ex illorum te literis, quàm ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam iperans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cùm ad 6. Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum veniissem manè ad Cæsarem, atque omnem adeundi & conveni-

conveniendi illius indignitatem & moleſtiam pertuliſſem, cum fratres & propinqui tui jacerent ad pedes & ego eſsem locutus, quæ cauſa, quæ tempus tum poſtulabat: non ſolùm ex oratione Cæſaris, quæ ſanè mollis & liberalis fuit: ſed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea ſignis, quæ faciliùs perſpicere potui quàm ſcribere, hanc in opinionem diſceſſi, ut mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno ſortìque ſis, &, ſi turpidiſſima ſapienter ferebas tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus ſic adero, ut difficillimis, neque Cæſari ſolùm ſed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amiciſſimos eſſe cognovi, pro te, ſicut adhuc feci, libentiſſimè, ſupplicabo. Vale.

D. Brutus M. T. C. S. D. Fam. 11. 13.

IAm non ago tibi gratias: cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo quæ in manibus ſunt. Quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet, ſi meas literas diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de cauſis (Cicero) non potui: eram ſine equitibus, ſine jumentis. Hertium periiſſe neſciebam. Cæſari non credebam priùs, quàm conveniſsem, et colocutus eſsem. Hic dies hoc modo abiit. Poſtridiæ manè à Panſa ſum accerſitus Bononiam. Cùm in itinere eſsem, nuntiatum mihi eſt eum mortuum eſsé, Recurri ad meas copiolas: ſic enim verè eas appellare poſsum: ſunt extenuatiſſimæ, & inopia omnium rerum peſſimè acceptæ. Biduo me Antonius anteceſſit, itinere multò majore fugiens, quàm ego ſequens: ille enim mihi paſſim ego ordinatim: quacunque ivit, ergaſtula ſolvit, homines eripuit. Conſtitit nuſquam priùs, quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi eſse notum: jacet inter Appennium

Appennium & Alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum, Cùm abeſſem ab eo millia paſſuum triginta et ſe jam Vendidio conjunxiſſet, concio ejus ad me eſt allata: in qua petere cœpit à millibus, ut ſe trans Alpes ſequerentur: ſibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatum eſt, & frequenter à militibus Ventidianis (nam ſuos valde quàm paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hâc re mihi nunciata, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meùmque ter eò contulit. Horâ antè præſidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius eum equitibus. Sanè quàm ſum gaviſus! in hac enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant. Quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges equitatúſque omnis qui eo præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant; noſtróque adventu ſuſtineri faciliùs poſſe confidimus. Tamen ſi quo etiam caſu Iſaram ſe trajecerint, ne quid detrimenti Reipublicæ injungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimàmque ſpem de ſumma Reipub. habere volumus; cùm & nos, & exercitus noſtros ſingulari concordiá conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quàm paratiſſimi ab exercitu reliquiſque rebus pro noſtra ſalute contra ſceleratiſſimam conſpirationem hoſtium confligamus; qui quidem eas copias, quas die ſimulatione Reip. compararunt, ſubito ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C.

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epiſt. 2.

SCriptâ & obſignatâ jam epiſtolâ, literæ mihi redditæ ſunt à te, plenæ rerum novarum, maximèque mirabiles: Dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherroneſum. Adeòne copiis abundat, ut iis qui ex Aſia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam ſe facturum arbitratus eſt, cùm tu eò quinque legiones, optimum equitatum maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes ſpero jam tuas eſſe quoniam latro ille tam fuit demens. Et tuum conſilium vehementer laudo, quòd non priùs tuum exercitum Apolloniâ Dyrrhachióque moviſti, quam de Antonii fuga audiſti, Bruti eruptione, populi Romani victoriâ. Itaque quòd ſcribis, poſtea ſtatuiſſe te ducere exercitum in Cherroneſum, nec pati ſceleratiſſimo hoſti ludibrio eſſe imperium populi Romani, facis ex tua dignitate, & è Republica. Quod ſcribis de ſeditione, quæ facta eſt in legione quarta de Antoniis (quod dicam, in bonam partem accipias) magis mihi probatur militum ſeveritas, quam tum te benevolentiam exercitûs equitumque experturæ eſſe, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut ſcribis, ſi quid habeas novi, facies me certiorem: in quo valdè delector, me antè providiſſe, ut tuum judicium liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego te intelligebam, ad Rempublicam ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd ſcribis me maximo odio egiſſe, & inſectarer: Antonios, idque laudas; credo ità videri tibi: ſed illam diſtinctionem tuam nullo pacto probo; ſcribis enim, acriùs prohibenda bella civilia eſſe quàm inſuperat, iracundiam exercendam. Vehementer à te, Brute, diſſentio: neque clementiæ tuæ concedo: ſed

ſalutaris

ſalutaris ſeveritas vincit inanem ſpeciem clementiæ. Quòd ſi clementes eſſe voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris, De me poſſum idem, quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem ætas acta fermè eſt, tuâ iſtûc refert maximè. Opprimemini (mihi crede) Brute, niſi provideritis: neque enim populum ſemper eundem habebitis, neque Senatum, neque Senatûs ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil poteſt eſſe verius. Vale 14. Cal. Maii.

M. T. Cicero S. D. Titio. Fam. 5. 16.

ETſi unus ex omnibus minimè ſum ad te conſolandum accommodatus, quòd tantum ex tuis moleſtiis cepi doloris, ut conſolatione ipſe egerem: tamen cùm longiùs à ſummi luctûs acerbitate meus abeſſet dolor quàm tuus, ſtatui noſtræ neceſſitudinis eſſe, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiù; ſed adhibere aliquam modicam conſolationem, quæ levare dolorem tuum poſſet, ſi minùs ſanare potuiſſet. Eſt autem conſolatio pervulgata quidem illa maximè; quam ſemper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut eſſe meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum, quò minùs eâ quâ nati ſumus, conditione vivamus; néve tam graviter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſumus; eventiſque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Neque hæc; neque cæteræ conſolationes, quæ ſunt à ſapientiſſimis viris uſurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum ſtatus ipſius civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatiſſimi ſint, qui liberos non ſuſceperunt,